

Natur & Miljø

Nr. 1 1994 • PRIS I LØSSALG kr. 39 • NORGES NATURVERNFORBUND

Telemøter overtar for flyet

**Arne Brimi
lager turmat**

Ny serie:
*Norges beste
naturfotografer*

**16 sider bilag:
SUR NEDBØR**

Natur&Miljø

Utgiver:
Norges Naturvernforbund
Postboks 2113 Grünerløkka, 0505 OSLO, Norge.

Besøksadresse:
Nedregate 7
Tlf: 22 71 55 20

Telefax:
22 71 56 40

Bankgiro:
1720.05.00717

Postgiro:
0803 5 09 46 02

Ansvarlig redaktør:
Gunnar Bolstad

Redaksjonssekretær:
Jon Knut Berg

Redaksjonen:
Øystein Dahle Kraft, Ola Gjesne, Rasmus Hansson, Ragnhild Noer, Ole P. Peder- sen, Jon Birger Skjærseth, Inger Spangén, Signy Svend- sen, Knut Are Tvedt.

Annonser: Naturvernforbun- dets Markedskontakt A/S
Tlf.: 22 71 92 20

Design/lay-out:
dEDBsign, Ketill Berger

Sats, repro og trykk:
Frogner Trykkerier AS

Natur & Miljø trykkes på klorfritt papir.

Abonnement institusjoner:
kr. 325,-

Abonnement enkeltperso- ner: kr. 215,- Bestilles hos Universitetsforlaget, Abonnementsavdelingen, Postboks 2959 Tøyen, 0608 OSLO
Tlf. 22-67 76 00

■ Naturvernforbundet innestår ikke for miljøvennligheten til de bedrifter, tjenester eller produkter som det annonseres for i Natur & Miljø.

NATURVERN FORBUNDET

Postboks 2113 Grünerløkka, 0505 OSLO, Norge.

Medlemskontingent i

Norges Naturvernforbund:

Personlig medlem: (inkl. Natur & Miljø) kr. 200,-

Pensjonister: (inkl. Natur & Miljø) kr. 100,-

Livsvarlig medlemskap: kr. 4000,-

Bedriftsmedlemskap: Fra kr. 2000,-

Medlemmer av Norges Naturvernforbund er automatisk medlem av det fylkes- og lokal- lag vedkommende sokner til.

Naturvernforbundets

Fylkeslag:

Naturvernforbundet i Østfold: Leder Arild Adnæm, tlf. p. 69 37 74 10. Kontor: Fredrikstad, tlf. 09 31 40 80/fax 69 318 527

Naturvernforbundet i Oslo og Akershus: Leder Iysetein Husebye, tlf. p. 22 14 18 13. Kontor: Oslo, tlf. 22 38 35 20/fax 22 71 63 48

Naturvernforbundet i Hedmark: Leder Arne Tronstad, tlf. p. 62 46 03 36. Kontor: Elverum, tlf. 62 45 63 30

Naturvernforbundet i Oppland: Leder Thomas Høymark, tlf. p. 61 32 35 13. Kontor: Lillehammer, tlf. 01 26 00 01/fax 01 26 08 58

Naturvernforbundet i Buskerud: Leder Even W. Hansson, tlf. p. 32 76 10 30. Kontor: Drammen, tlf. 32 76 05 04

Naturvernforbundet i Vestfold: Leder Ragnhild Trosby, tlf. p. 39 07 86 14. Kontor: Horten, tlf/fax 39 04 20 27

Naturvernforbundet i Telemark: Leder Øystein Dalland, tlf. p. 36 61 08 27. Kontor: Notodden, tlf. 36 05 74 08

Naturvernforbundet i Aust-Agder: Leder Stig Olsen, tlf. p. 37 04 29 83. Kontor: Arendal, fax 37 04 20 76

Naturvernforbundet i Vest-Agder: Leder Torunn Kristiansen, tlf. p. 38 16 60 82. Kontor: Hæstad- svingen, tlf/fax 37 27 48 99

Naturvernforbundet i Rogaland: Leder Anndi Lomeland Jacobsen, tlf. p. 51 53 23 78. Kontor: Sta- vanger, tlf. 51 52 08 94, fax 51 89 13 42

Naturvernforbundet i Hordaland: Faglig leder Ingvill Gåsemyr Sæ- berg. Kontor: Bergen, tlf. 55 31 38 51, fax 55 31 53 92

Naturvernforbundet i Sogn og Fjor- dane: Leder Erik Solheim, tlf. p. 55 82 38 73

Naturvernforbundet i Møre og Roms- dal: Leder Ola Fremo, tlf. p. 71 21 66 92. Kontor: Molde, tlf. 71 21 87 00, fax 71 21 87 02

Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag: Leder Marit Njaa. Kontor: Trond- heim, tlf. 73 51 52 24, fax 75 51 27 27

Naturvernforbundet i Nord-Trøndelag: Leder Anne Kjersti Bakken. Kontor: Steinkjer, tlf. 74 16 99 56, fax 74 16 22 84

Naturvernforbundet i Nordland: Leder Knut Sørgaard, tlf. p. 75 58 22 93. Kontor: Bodø, tlf/fax 75 52 60 33

Naturvernforbundet i Troms: Leder Stig Ulvang, tlf. p. 77 61 01 29. Kontor: Tromsø, tlf. 77 68 99 60, fax 77 61 37 85

Naturvernforbundet i Finnmark: Kon- taktperson: Karl Moan, tlf. 78 99 91 00. Kontor: Kirkenes, tlf. 78 99 25 78, fax 78 99 31 80

Natur og Ungdom: Leder Heidi Sø- rensen. Kontor: Oslo, tlf. 22 36 42 18, fax 22 20 45 94

Prosjekt Miljøvennlig OL: Prosjektle- der Olav Myrhol, tlf. p. 030 63 542. Kontor: Lilleham- mer, tlf. 61 26 30 45, fax 61 26 08 58

Barentshavutvalget: Leder Bente Aa- sjord. Kontor: Lelnes, tlf. 75 77 84 10, fax 75 77 84 74

Nordsjøutvalget: Kontaktperson: Stein Fjeldstad, tlf. p. 55 29 78 31.

På Normans vis

APROPOS SKYTEFELT I ÅMOT: Dette er hva jeg kaller elgjakt, det eneste vi mangler er målsøkende raketter!

Ingen åpning

NORGE ER BLITT en internasjonal oljestormakt. Denne våren skal Stortinget ta stilling til en ytterligere utvidelse av oljevirkksomheten. Nå er det nye felter utenfor Midt-Norge og i Skagerrak som skal åpnes for oljeindustrien.

De siste årene har oljevirkksomheten beveget seg stadig nærmere land. Nå ønsker myndighetene å åpne for letéboring i fjæresteinene utenfor Midt-Norge og i om- rådene utenfor Sørlandskysten. I

begge tilfeller dreier det seg om høy- produktive havområder med sårbare økosystemer. For Skagerraks del

handler det også om en havstrekning som ligger inntil et av de mest benyttede fritidsområder i Norge. Overnat- tingsbedriftene i det aktuelle området representerer 3,7 millioner gjestedøgn i året, og flere hundre tusen men- nesker bruker Skagerrakkysten som feriemål. I tillegg kommer de fastboendes bruk av kysten til nytte og hyg- ge, og de er heller ikke få. En utblåsning av typen Bra- vo nær kysten ville få helt andre konsekvenser utenfor Kristiansand enn det fikk på Ekofisk. Sannsynligheten for at et oljesøl når kysten er over 80 prosent.

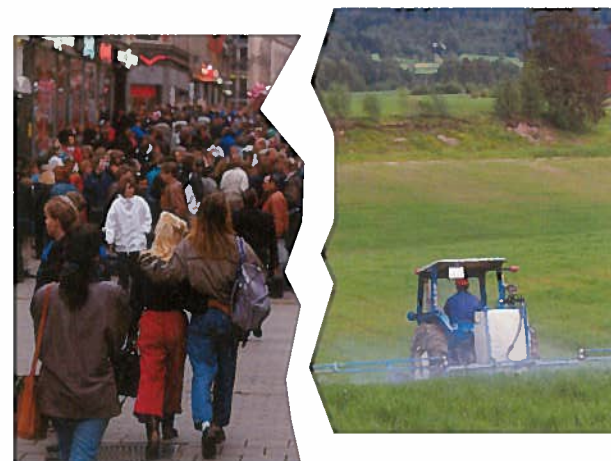
Det er åpenbart at en vellykket letefase automatisk vil føre til kommersiell utvinning. Når oljen er funnet, blir presset fra industrien og Nærings- og Energidepartementet for sterkt. Dette ble nylig illustrert av Senterpar- tiets fylkesordfører i Nord-Trøndelag, Kolbjørn Alme- lid, under en debatt om Norne-feltet: – Det er allerede investert 580 millioner kroner på feltet i letetaktilitet. Et nei må komme på letefase og lisensfase, sa Almelid.

Derfor må Stortinget ha klart for seg at en avstem- ning om letetåpning i de to nye områdene i virkeligheten dreier seg om et ja eller nei til regulær utvinning. Flere partier har nå vedtatt at tempoet må ned. Det betyr i praksis at vi må unnlate å åpne nye områder. □

Leder

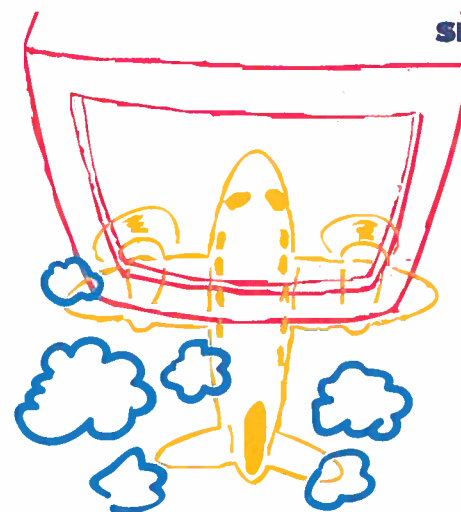
By mot bygd i naturvernet

side 22

Flyet snart avlegs?

side 9

Ny serie

Naturfotografen

side 4

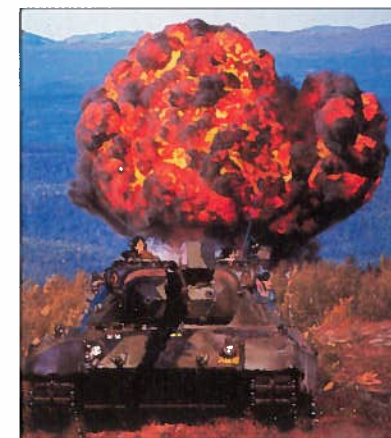

Mer moro mindre forbruk

side 26

Faste spalter:

Portrettet: OLAV MYRHOLT	13
Grønn hverdag	15
I stormkjøkkenet	20
Min natur	30
Bøker	38
På klingen	39
Blekkulf	42
Lesernes galleri	46

Bomber og granater

side 16

Foto: Jan Striffler/Lægdalsposten

BÅRD LØKEN

Bård Løken er født i 1964 i Vadsø. Han vokste opp i Numedal, men er nå bosatt i Oslo. Han har stort sett levd av å fotografere de siste to-tre årene. I fjor høst ga han ut sin første bok, «Oslomarka», sammen med forfatteren Lars Saabye Christensen. Boka høstet meget gode kritikker. Løken er formann i Norske Naturfotografer, som organiserer 44 profesjonelle fotografer.

I sine bilder er Løken opptatt av farger og form som bærende elementer. Han spiller på stemninger og setter sitt helt personlige preg på fotografiene. Han leter ikke nødvendigvis etter det som ofte oppfattes som vakker natur. De opplagte motivene blir sjelden spennende, mener han.

– Jeg vil gi betrakteren av bildet en ny dimensjon, en ny måte å oppleve naturen på, sier han.

På spørsmål om han har politiske motiver, svarer han at han ikke ønsker å være politiker med kamera. Samtidig innrømmer han at det er umulig å være nøytral, fordi et godt bilde må gjengi fotografens opplevelser og følelser.

– Bildene mine er åpne for tolkninger. Jeg vil vise rikdommen i naturen, og det er bra hvis betrakteren blir opptatt av å bevare denne rikdommen.

Nå holder Bård Løken på med å fotografere svart-hvitt bilder, en serie han kaller «ordnet kaos». Han forsøker å finne et mønster i det kaotiske i naturen, ved å fotografere buskas, kratt og andre naturelementer som folk vanligvis ikke oppfatter som vakre. □

Natur & Miljø starter i dette nummeret en ny serie kalt «Naturfotografen». I hvert nummer vil vi presentere en fotograf fra elitelaget innen norsk naturfotografi. Vi begynner med Bård Løken.

HØSTBJERKER: Fra Østmarka, Akershus

VINTERSKOG: *Fra Krokskogen, Ringerike*

STRÅ OG RIM: *Fra Spydberg, Østfold.*

VINTERFOSS: *Fra Elgåfossen, Østfold*

SKOGSINTERIØR: Fra Ås, Akershus

SKOGSBEKK: Fra Vittenbergkollen, Nordmarka

Fra fly til skjerm

N&M • SIGNY SVENDSEN og JON KNUT BERG

Bruk av telekonferanser vil i økende grad overta for flytrafikken i næringslivet. Det viser en spørreundersøkelse N&M har foretatt blant de ti største selskapene her i landet. Men både Samferdselsdepartementet og Luftfartsverket planlegger utfra sterk økning av flytrafikken i årene som kommer, og tar ikke hensyn til den nye utviklingen innen teletjenestene.

Teletjenester er et stort vekstmarked. Mange i næringslivet ser muligheter til store kutt i kostnadene ved å erstatte flyreiser med telekonferanser. I en telekonferanse sitter møtedeltakere i et rom med TV-skjermer. Her kan de kommunisere med andre møtedeltakere som oppholder seg på helt andre steder. På denne måten slipper de lange flyreiser for å ➤

► møtes, og miljøproblemene knyttet til luftfarten blir redusert.

N&M forela følgende spørsmål for de ti største bedriftene i Norge: «Regner dere med at bruk av telekommunikasjon (for eksempel telekonferanser) vil føre til redusert bruk av flyreiser i selskapet i årene framover?» Få kunne gi helt konkrete svar, men tendensen var klar: næringslivet regner med at telekommunikasjon vil erstatte en del av flytrafikken.

Satser på TV-møter

For eksempel sier ABB at «det er helt klart at moderne telekommunikasjonssystemer, blant annet utstyr for telefonkonferanser og billedtelefon, vil føre til redusert reisevirksomhet i tiden framover.» Norsk Hydro svarer: «Vi har investert i fire TV-møterom for videokonferanser, mange møterom er utstyrt med moderne høyttalende telefonutstyr for telefonmøter, og elektronisk post tas stadig mer i bruk. Alt dette bidrar til å gjøre det lettere å samarbeide på tvers av geografi uten å foreta reiser.» Akers svar er: «Aker er meget interessert i mulighetene innen telekonferanser, og pr. dato benytter fire av våre større avdelingskontorer videokonferanser.» Uni Storebrand: «Det er svært sannsynlig at selskapet vil ta i bruk denne type utstyr i framtiden. Det sier seg selv at dette vil redusere reiseaktiviteten.» Kværner regner med at selskapets bruk av flyreiser vil reduseres med 5 til 10 prosent, mens Statoil nylig har investert i to telestudioer, til en samlet pris av 1,4 millioner kroner.

Bare ett selskap sier at det ikke har

planer om å investere i den nye teleteknologien. Det er Den norske Bank. De andre selskapene som regner med mer tele og mindre fly, er Televerket, Kredittkassen og Esso Norge. Samlet har de ni selskapene nærmere 125 000 ansatte, og de er blant de elleve største selskapene i Norge.

Reduserer CO₂-utslipp

Transportøkonomisk Institutt (TØI) foretok i 1992 en reisevaneundersøkelse blant 23 000 flyplassbesøkende. Denne viste at rundt 40 prosent av reisene var private, mens 60 prosent var tjenestereiser. De sistnevnte delte TØI opp i ulike reiseformål. Ifølge Arne Rideng som står bak rapporten, kan rundt ti prosent av tjenestereisene la seg erstatte av telekonferanser.

USAs president Bill Clinton la høsten 1993 fram en plan som inneholdt 50 ulike tiltak for å redusere utslippene av klimagasser. I denne forbindelsen nevnes ny teleteknologi som ett av virkemidlene. Rapporten slår fast at økt bruk av teleteknologi vil redusere utslippene av CO₂ med 6,6 mill. tonn innen år 2000.

Men norske myndigheter har ikke tilsvarende tro på teleteknologiens miljømuligheter. Den interdepartementale klimagruppen la fram sin rapport «Drivhuseffekten, virkninger og tiltak» i 1991. Her ble ikke teleteknologi nevnt med ett ord. Spørsmålet om økt bruk av telekommunikasjon i næringslivet har vært diskutert i Stortinget. Flertallet i Samferdselskomiteen uttalte i sin innstilling til luftfartsplanen for 1993 til 1997 at «den rivende utvikling innenfor

teleteknologi og økt bevissthet i næringslivet om tidskostnader, vil kunne redusere bruken av fly ved møtevirksomhet.» Men Samferdselsdepartementet har ikke fulgt opp denne uttalen.

Luftfartsverket og Samferdselsdepartementet planlegger som om ingenting skjer på dette området, og kalkulerer med en fortsatt årlig vekst i flytrafikken på vel fire prosent. I perioden 1993 til 1997 skal det i Norge investeres for 2,7 milliarder i flyplassanlegg. I tillegg kommer bevilgningene til ny hovedflyplass.

Det er ventet en sterk vekst i flytrafikken i år på grunn av liberaliseringen av luftfarten og lavere priser. Ifølge ukeavisen Ny Tid regner imidlertid SAS med at flytrafikken vil bli som normal igjen allerede kommende vinter.

Landsdekkende nett

Ifølge informasjonssjef Ivar Torvik i Samferdselsdepartementet vil det ikke settes i verk tiltak som kan oppmuntre næringslivet til å investere i telekommunikasjon – ei heller virkemidler, for eksempel i form av økte avgifter, som kan presse fram mindre bruk av fly ved møtevirksomhet. Televerket er imidlertid i gang med utvikling og utbygging av et telenett, et såkalt ISDN-system, som kan overføre lyd, tekst, data og bilde på en gang. Planen er at dette skal være landsdekkende fra 1995/96. Med et slikt system, kan hver og en sitte i telemøte på sin egen datamaskin, og det er ikke nødvendig å møtes i et eget rom for telekonferanser. □

30 prosent færre reiser

N&M • SIGNY SVENDSEN

Hydro Aluminium i Årdal har investert rundt én million kroner i utstyr for telemøter. Forventet resultat er at kostnadene knyttet til reisevirksomhet reduseres med 30 prosent.

At det er både penger og tid å spare på å ta i bruk video- og telefonkonferanser, har ledelsen og de ansatte ved Hydro Aluminium fått erfare. Med et stort reisebudsjett, betyr reisekutt opp mot 30 prosent mye for virksomheten.

Miljøsjef Steinar Frosta og teleansvarlig Jakup Skamsar ved Hydro Alu-

minium i Årdal sier at det var muligheten for økonomisk innsparing som i første omgang gjorde at bedriften investerte i telekommunikasjon. Argumentet om lønnsomhet går lettest gjennom hos en bedriftsledelse. I tillegg er de begge personlig opptatt av også å bruke investeringene som ledd i bedriftens miljøprofil.

– Dersom vi klarer å redusere vår reisevirksomhet med 30 prosent, betyr det at vi også gir et bidrag til å redusere miljøbelastningene, mener miljøsjefen.

På spørsmålet om det ikke har vært vanskelig å bryte med den vanlige møtekulturen, svarer Skamsar dette:

– Noen barrierer har vi selvsagt møtt underveis, men i det store og hele har innføringen av videokonferanser gått ganske knirkefritt. Vi tok i bruk videokonferanser i fjor, og allerede etter et par måneder, viste de ansatte økt vilje til å bruke den nye teknologien.

Hydro Aluminium har tatt i bruk videokonferanser i tillegg til andre teletjenester, slik som elektronisk post og telefonmøter. Frosta og Skamsar mener at ikke alle møter kan gjennomføres med teleteknologi, men på den annen side tror de heller ikke at bedre kommunikasjon resulterer i mer reisevirksomhet. □

TELEKONFERANSE: Forsker Einar Flydal ved Televerkets Forskningsinstitutt i telemøte med vår medarbeider. Det blir stadig vanligere å avholde møter via skjermer, sier han. (Foto: Terje Agnalt)

N&M • SIGNY SVENDSEN

Det sier forsker Einar Flydal ved Televerkets Forskningsinstitutt til N&M. Vi møter Flydal via TV-skjerm, og får erfare hvilke muligheter og begrensninger en telekonferanse gir. Vi sitter i Oslo og han i Trondheim.

– Det positive med bruk av telekonferanse, er muligheten til å se og fortolke kroppsspråket. På den måten blir dette mer enn bare verbal kommunikasjon, slik tilfellet er med rene telefonmøter.

Men en del av den sosiale kontakten forsvinner på videomøtene. Konferansedeltakerne kan ikke ta med kaffekoppen ut på gangen og prate uformelt. Dette kan selvsagt ha sine ulemper, men på den annen side blir telekonferanser langt mer effektive enn vanlige konferanser, forklarer Flydal.

Holdningsendring

Einar Flydal er ansvarlig for et prosjekt i Oppland der ulike instanser innen psykologi og pedagogikk (PP-tjenesten) utvikler et samhandlingsnett-

verk som skal fylle flere funksjoner. Tanken er å spare reiseutgifter ved å flytte møtene over til telenettet, der fagfolk og spesialister kan utveksle informasjon. Også elevene kan få spesialisthjelp uten å reise.

– Da vi startet arbeidet, var oppfatningen at dette var et tilbud som kunne supplere det å møte barna i samme rom. Etterhvert har holdningen endret seg, og de som deltar i prosjektet er nå positive til å bruke videokonferanse til et første møte og i enkelte tilfeller stilte diagnose.

Jeg tror en slik holdningsendring er typisk når man etter en stund lærer seg å kjenne et nytt medium og finner ut av dets muligheter og begrensninger, sier Flydal og peker på de store innsparingene kommunene og trykkesvesenet kan få i form av reduserte reiseutgifter.

Mer kommunikasjon

På spørsmål om han tror telekommunikasjon vil erstatte reiseaktiviteten i næringslivet, svarer Flydal at forskning viser at tilgang til flere medier tvert i ot-

skaper mer kommunikasjon.

– For å nevne ett eksempel på dette: Da de to kontorene til Bergen Bank i Oslo og Bergen innførte samme datanett og begynte å sende elektronisk post til hverandre, økte antall flyreiser mellom Bergen og Oslo. Man skulle tro det motsatte ville skje. Men nye kontakter mellom mennesker ble skapt, og de ansatte fikk etterhvert behov for å treffes ansikt til ansikt. De ønsket med andre ord å få både i pose og sekk.

Men Flydal mener det er mulig å unngå dette problemet, gjennom en annen organisering i bedriften.

– Vi fører i dag en form for Ole Brumm-politikk på dette området. Vi sier «Ja takk, begge deler». Hvis vi vil redusere miljøbelastningen ved informasjonsflyten i samfunnet, må bedrifter, offentlig forvaltning og politikerne gjøre sitt for å forandre transportmønsteret. Ved å legge begrensninger på muligheten til fly- og veitransport, samtidig som man stimulerer til bruk av telekommunikasjon, vil vi kunne fjerne en del av miljøbelastningene fra samferdselstektoren, sier Einar Flydal. □

MANNNEN SOM FARGET OL GRØNT

Olav Myrholt (33), leder for Naturvernforbundets prosjekt «Miljøvennlig OL», har vakt internasjonal oppsikt for sitt arbeid. For første gang i historien er miljø blitt en viktig del av et OL-arrangement. Men Olav er totalt uinteressert i idrett. Han vil heller snakke om sine reiser til Nepal.

N&M • JON K. BERG

Etter en halvtimes busstur fra Lillehammer og deretter en times iskald og målbevisst gange innover i skogen, kan vi sette oss foran peisen i den lille trehytta som tilhører Olavs foreldre. Olav har bedt oss med på hyttetur i anledning intervjuet. Før middagen serverer han mors sju sorter, kaffe og den siste slanten med Rémy Martin VSOP.

Så kan han sette seg ned og fortelle. Rolig og behersket. Olav er en person uten de store fakter eller følelsesutbrudd. Men det den fyren har utrettet, står i kontrast til det beskjedne ytre. Journalister fra hele verden har kommet for å intervju ham om OL og miljø. Washington Post, CBS, ABC, japansk TV, ja, ukentlig kommer henvendelser fra utenlandsk media. Fem ganger har han møtt presidenten i den internasjonale olympiske komité (IOC), Juan Antonio Samaranch. Og Samaranch har

«Det har blitt
god takt og tone
i OL-miljøet å
vise respekt for
natur og miljø.»

blitt grepet av miljøidéen. Olav skal holde en miljøinnledning ved 100-årskonferansen til IOC til våren. Dessuten er det planer om å opprette en egen miljøkommisjon i IOC som skal sile ut de miljøfiendtlige søkerne. Neste arrangør av vinter-OL, Nagano i Japan, planla å bygge alpinanlegg i en nasjonalpark. Olav nevnte dette for Samaranch. Det tok ikke mange dagene før planen ble endret. Det er en plan bak alt det Olav gjør, og uten sideblikk jobber han seg fram mot målet. Han søker enighet og skyr konflikter.

– Miljøaksen har kommet langt og det er liten uenighet om målene. Nå gjelder det å finne konkrete løsninger, og da er det mer å oppnå gjennom samarbeid enn konfrontasjon, sier han.

Olav er snar med å understreke at han ikke jobber alene med miljøprosjektet, og at de ikke fungerer i et vakuum.

– Det er samspillet som teller, sier han.

OLAV VOKSTE OPP I LILLEHAMMER. Han forteller om naturopplevel-

sene i barndommen, spesielt fra Snillfjorden i Sør-Trøndelag, der foreldrene hadde hytte. Olavs foreldre er lærere, det betydde lange ferier ved Snillfjorden.

– Jeg liker kysten, jeg har sansen for havet, sier han og kikker ut av vinduet, der det bare er svarte granskogen. Han synes Lillehammer-skogen er tung, at landskapet er kjedelig og at byen er småborgerlig. Derfor drar Olav stadig tilbake til kysten og Snillfjorden. Han synes det er befriende å komme seg ut.

Arbeidet med naturvern startet i 12–13 års alderen, da han og noen kamerater drev med fugleregistreringer i Lågendeltaet i Lillehammer. 15 år gammel fikk han i oppdrag å starte Natur og Ungdom-lag på skolen i Lillehammer. Senere ble han leder for Lillehammer Natur og Ungdom, foruten at han fikk sentrale verv i organisasjonen.

– Natur og Ungdom var den beste skolebenken jeg kunne ha hatt. Der fikk jeg mitt samfunnsengasjement og jeg lærte mye om organisering. De største opplevelsene hadde jeg i forbindelse med Natur og Ungdoms sommerleire i fiskeværet Bjørnsund ved Molde. Seks somre på rad var jeg der, to uker hver gang. Vi livnærte oss ved å fiske, samle ville matplanter og bytte fisk mot andre matvarer. Det lå ikke noen ideologi bak denne nøydsomheten, vi hadde rett og slett ikke mer penger. Men vi syntes jo det var spennende, og vi hadde lange diskusjoner om sjølbergingssamfunnet og avfolkningen av distriktene.

Olav synes at miljøarbeidet ofte blir for gledesløst.

– Vi må kombinere det faglige med det trivelige. Naturvern må ikke bli kjedelig. Jeg ➤

MÅLBEVISST: Olav Myrholt er en nøktern og målbevisst herre, som har fått OL-ledelsen, inkludert selveste Samaranch, til å ta miljøaksen alvorlig. (Foto: Jon K. Berg)

► har tatt med OL-folkene opp hit til hytta, og det blir en helt annen stemning enn når vi møtes i et vanlig kontorlokale nede i byen.

Med Natur og Ungdom kom Olav seg ut i verden. Han ble nordisk koordinator, og reiste mye mellom de nordiske hovedstedene. I 1980 ble han sendt på den internasjonale generalforsamlingen i India. Det var én uke med møter, to uker med kurs og fem uker med reising i India, Bangladesh og Nepal. Det satte et merke for livet. Nepal kom til å bli Olavs andre hjem.

– Inntrykkene fra disse reisene gikk rett i blodet på meg. Det var en intens opplevelse, sier Olav.

Før Olav kunne ta det store steget ut i verden, tilbakela han militæret og to års studier ved Distriktshøgskolen på Lillehammer.

WORLD COLLEGE WEST like nord for San Fransisco var neste stopp. Her studerte han økologi og organisasjonsarbeid i et internasjonalt perspektiv. Olav valgte dette studiet, fordi det inkluderte seks måneders arbeidspraksis i et land i den tredje verden. Det ble Nepal, men han stoppet i den tibetanske delen av India på veien ned. Her jobbet han tre og en halv måned som kokk og restaurantsejef. Han laget mat og satte opp menyen. Han prøvde seg med færikål, uten at det falt særlig i smak. Restaurantens formål var å skaffe penger til et utviklingsprosjekt, og Olav fikk jobben gjennom en kontakt på skolen i USA.

Så bar det videre til Nepal, der han satte seg på skolebenken. Han hadde allerede lært seg litt nepalesisk i USA. I Nepal bodde han hos en nepalesisk byfamilie og en landsbyfamilie. Nå er han adoptert inn i to familier. Han er også med i vennskapsforeningen Norge – Nepal, foruten at han er varamedlem til styret i Utviklingsfondet, Framtiden i våre hender (FIVH), som har tre prosjekter i Nepal. Annethvert år drar han til Nepal.

– Har du et romantisk forhold til Nepal?

– Jeg har aldri vært fanget av religiøse eller emosjonelle fristelser i Nepal. Jeg synes det religiøse er fascinerende, men for meg er det en blindvei. På den annen side har jeg vært med på religiøse ritualer som andre turister ikke får oppleve. Nei, det er lite romantisk jeg forbinder med Nepal. Folk der har et steinhardt arbeide. Men jeg tiltrekkes av nepalesernes samværsformer, og deres nærhet til naturen. Det er en god dugnadsånd, og du får en følelse av tilhø-

righet. Men dette fellesskapet i Nepal innebærer også en rekke plikter knyttet til kjønnsroller, kaster og generasjoner, og det kan ikke overføres til vårt samfunn.

ETTER USA OG NEPAL ble det mer studier, denne gang utviklingsstudier ved East Anglia-Universitetet i Norwich, hvor han tok en Master Degree. Så ble hans far alvorlig sjuk, og Olav dro hjem igjen til Lillehammer. Eventyrene tok brått slutt, som han sier. Han stelte hjemme noen måneder, før han i februar 1989 begynte i jobben som prosjektleder ved «Miljøvennlig OL». Men han reiser mye fortsatt. Bare det siste året har han vært blant annet i Sri Lanka, Pakistan, Nepal, India, USA og Tyrkia.

«Vi må kombinere det faglige med det trivelige. Naturvern må ikke bli kjedelig.»

Det var ikke idrettsgleden som førte Olav til OL-jobben. Han har aldri drevet med konkurranseidrett, og følger ikke med på TV-sporten. Han begrenser seg til skigåing, kajakkpadling og barske fotturer i Himalaya.

– Jeg er ikke noen prinsipiell motstander av idrett, jeg har bare aldri klart å hevde meg i noen gren.

– Så hvorfor OL?

– Jeg trengte en jobb i nærheten av hjemstedet. Også mente jeg at jeg hadde noe å tilføre denne oppgaven, siden jeg hadde mange internasjonale kontakter og hadde studier om utvikling bak meg. Dessuten kjente jeg de lokale naturvernssakene som kom til å dukke opp i arbeidet.

ETTER TRE TIMERS SMÅGODT, julekaker og kaffe, synes Olav det er på tide å lage middag. Han lager ofte middag, helst fisk. I kveld serverer han kokt torsk, sjølfisket ved Snillfjorden i sommer. Smaker nesten like godt som ferskt. Til drikke får vi sjølimportert rosévin fra Hellas. Utferdstrangen dukker opp i alt Olav foretar seg. På senga leser han for tiden en reisehåndbok om Sulawesi i Indonesia. Han og kjæresten sparer penger for å reise dit.

– Hva har vært den største skuffel-

sen under ditt arbeid med å gi OL en miljøside?

– At OL ble så stort. Det ble for mange og for store anlegg. Lekene har vokst seg ut av alle sunne begreper. Grunnen til det, er en allianse mellom interessene til regionale og lokale politikere, internasjonale idrettsorganisasjoner og media.

– Og den største seieren?

– Holdningsendringene blant de viktigste aktørene. Det har blitt god takt og tone i OL-miljøet å vise respekt for natur og miljø. Vi har brøytet vei for andre. Miljø har blitt teknisk håndterbart og sosialt spiselig. Det har ikke bare vært prosjektets fortjeneste. Vi har også hatt med oss miljøvillige aktører i LOOC, Miljøverndepartementet og i den lokale og regionale administrasjonen. Men lokalpolitikere, sportsavdelingen og markedsavdelingen i LOOC har mange ganger motarbeidet oss.

– OL er et gigantprosjekt. Er ikke miljøtiltakene litt puslete i den sammenhengen?

– Jo, i forhold til det å ikke arrangere OL. Det har aldri vært på tale å lage et miljøvennlig OL, slik som prosjektnavnet tyder på. Til det er miljøbelastningene for store. Men jeg mener likevel det var riktig av oss å delta, fordi vi har oppnådd en del store og viktige ting, sier Olav.

Han mener at OL hadde fått en enda sterkere miljøprofil hvis OL-arenaer kunne brukes om igjen, hvis brakkmark var brukt til utbygging og hvis anleggene var lagt langs jernbanelinjen. Da kunne vi kanskje kommet i miljøbalanse, sier han.

– Hvilke miljøtiltak vil folk merke under OL?

– For det første at en del av anleggene ikke er plassert i de mest naturskjønne områdene, slik som planlagt. Dessuten vil de se en del symbolting som at spisebestikket er laget av mais og kan komposteres, kildesortering av avfallet, og at drosjer går på propan.

Olav sier at han skal være utrolig lettet når OL er over.

– Det siste året har vært et strev, med 12–14 timers arbeidsdag, også i helgene. Det har ikke vært mulig å ha noe skikkelig sosialt liv.

Og nettopp det sosiale er det aller viktigste for Olav.

– Vil du ha med litt livsfilosofi? spør han.

– Kom igjen!

– Man lever for sine venner. Det er de som gir deg minnene og meningen med livet. □

Maria gir svar!

I denne spalten kan du rette spørsmål om alt du lurer på om miljø til fagkonsulent Maria Munther i Naturvernforbundet. Skriv til Natur & Miljø, Postboks 2113, Grünerløkka, 0505 Oslo. Merk konvolutten «Maria svarer».

Kvikksølvtermometre

□□ I eit radioprogram nyleg, vart der sett fram forslag om å stoppe alt salg av kvikksølvtermometer, og oppfordra til å skifta ut alle slike. Korleis kan ein finna ut om eit termometer inneheld kvikksølv eller eit anna stoff? Eg tenker da på den gamle typen med glasskule nederst og søyle der ein kan lese av temperaturen. Kva med dei nye digitale termometrene? Det vart nemnt at ein kunne levere kvikksølvtermometer til apotek. Gjeld det alle landets apotek?

HELSEING MARIT, VÅGÅMO

Statens Forurensningstilsyn (SFT) har nylig lagt fram et forslag til forskrift om forbud mot import, produksjon, eksport og omsetning av kvikksølvholdige termometre. Det har imidlertid kommet kommentarer om at denne forskriften kan virke konkurransevridende på markedet, og at den kanskje ikke kan aksepteres innenfor EØS-avtalen. Dette er nå under behandling i byråkratiet og det er derfor usikkert om og når forskriften vil trå i kraft.

Det er derfor viktig at forbrukerne selv gjør en innsats for å minske bruken av kvikksølv, som er en av våre farligste miljøgifter. Naturvernforbundet anbefaler alle å skifte ut kvikksølvtermometre til sprittermometre, bimetalltermometre eller digitale termometre. For de fleste

forbrukere vil et sprittermometer dekke behovet for nøyaktighet. Kvikksølvtermometre kjennes igjen på den sølvfargede og tregtflytende søylen. Digitale termometre inneholder ikke kvikksølv som sensor, men batteriene kan inneholde kvikksølv. Spør derfor etter batterier uten kvikksølv hvis du kjøper denne typen termometer.

SFT anbefaler at kvikksølvtermometre leveres til apoteket, og ifølge Norges Apotekerforening skal alle landets apotek ta imot disse. Det er også mulig å levere kvikksølvtermometre til miljøstasjoner for spesialavfall. Termometrene bør i begge tilfeller være godt innpakket ved levering.

Tannlegers bruk av kvikksølv bidrar fortsatt til mesteparten av kvikksølvutslippene i Norge (nesten dobbelt så mye som kvikksølv fra termometre). Spør gjerne din tannlege om hvilke alternativer som finnes her.

Miljøskadelig trevirke

□□ I Natur og Miljø nr.4 1993 svarte Ingeborg på forespørsel om innkjøp av kompostbeholdere, hvor hun ga en beskrivelse av hvilke materialer som ikke bør anvendes, bl.a. trykkipregnet trevirke. Kan du gi en begrunnelse for hvorfor trykkipregnet trevirke er miljøskadelig?

MED HILSEN, ULF JANSTEDT

Ved den vanligste metoden for trykkipregning brukes såkalte CCA-salter som impregneringsmidler. Disse inneholder metallene kobber, krom og arsen i en

form som kan løses ut i vann. Disse saltene tar livet av sopp og insekter som angriper trevirket, og har altså en giftvirkning som kan få uønskede effekter hvis stoffene kommer på avveie. Forurensningen knyttet til trykkipregning skjer i hovedsak i forbindelse med produksjon og destruksjon av impregneret trevirke. Bare små mengder metall leker ut fra materialene under bruk. Under produksjonen renner betydelige mengder metall ned i grunnen ved at materialene tørkes på steder hvor overflødig impregneringsvæske ikke samles opp. Det finnes etterhvert store mengder metall lagret i blant annet terrasser og gjerdestolper rundt om i landet. Selv om impregneringen gir økt levetid, vil trevirket til slutt skiftes ut. Hvis materialene brennes, avgis giftige arsen-, krom og koppergasser. Arsengass er blant annet blitt brukt som giftgass i krig. Asken inneholder også store mengder metall, og asken fra en vanlig gjerdestolpe er nok til å ta livet av en voksen man (alle som har sett teaterstykket «Arsenikk og gamle kniplinger» vet hvor giftig arsenforbindelser kan være). Under nedbryting av trevirke frigjøres metall til omgivelsene, og det vil være fare for at metallene kommer på avveie.

Det finnes flere alternativer til trykkipregnet trevirke. Ved å velge rett materiale, vedlikehold og konstruksjon kan du minke forbruket av impregneringsmidler. Dessuten blir det ofte brukt for sterke midler, det vil si at man overimpregnerer. Miljøheimevernet arbeider nå med et informasjonsopplegg om trykkipregnet virke, med sikte på å få redusert bruken og å få det definert som spesialavfall.

Mer kompost

□□ En del lesere har ringt oss og spurt hvilken type kompostbenge som ble presentert i artikkelen «Kompost er gøy», som stod i forrige utgave av Natur & Miljø. Vi kan opplyse at det var «Hagakompen», som forhandles av Knut Haga, 6630 Tingvoll.

I FORSVARSPOSISJON: Ellen Ausland Dieset (bildet til høyre), leder i Naturvernforbundet i Åmot, er forberedt på lang kamp mot Forsvarets planer om et gigantisk skyte- og øvingsfelt i hennes nærmiljø.

ÅMOT (Natur & Miljø): Ennå er det stillheten som rår over myrer, åsdrag og gammel granskog i Åmot i Hedmark. Her lusker bjørn og gaupe, i lufta hersker kongeørn og traner. Men får Forsvaret det som det vil, skal landets største skyte- og øvingsfelt anlegges her. Bomber og granater vil splintre stillheten og beltevogner og tanks rive opp terrenget. Men Ellen Ausland Dieset, leder i Naturvernforbundet i Åmot, har mye å forsvare. Hun er forberedt på stillingskrig mot Forsvaret.

N&M • RAGNHILD SVED og RUNE LISLERUD/
SAMFOTO (foto)

Foto: Forsvaret

Her kan du lytte til stillheten. Det er ikke så mange steder du kan det. Du kan gå og gå uten å treffe folk, sier Ellen Ausland Dieset, leder for Naturvernforbundet i Åmot.

Området Forsvaret ønsker til sine øvelser, er ganske lite berørt av menneskers inngrep. Det er nesten ingen hytter her, men en og annen skogsbilvei skjærer inn i landskapet. Det er et av landets viktigste områder for bjørn. To tredeler av alle registrerte bjørnehier for Troms ligger her. Nylig vedtok myndighetene at dette skal være et kjerneområde for bjørn, det vil si et område der bjørnen og dens leveområder har spesielt sterkt vern. Dette er også et viktig gaupeområde, og av og til streifer

ulv og jerv gjennom traktene.

Her finnes både tiur, røy, orrfugl, bever, mår, mink, jerpe, rype, store mengder elg, trane, hubro, storlom, smålom, fiskeørn og kongeørn. Men det at området stort sett er i fred for mennesker, er også det som gjør området så attraktivt for Forsvaret. Her vil de legge landets første regionale skyte- og øvingsfelt. Feltet skal kunne brukes av alle forsvarsgrener, det skal skytes med alle Hærens våpen, Luftforsvaret skal bruke det som skarpvåpen- og taktikkfelt og det skal være plass til manøvre med opptil 8000 mann.

Totalt mener Forsvaret at de trenger opptil 500 kvadratkilometer til skytefelt og manøverområde. Det er til sammenlikning dobbelt så mye som det

I stillingskrig mot Forsvaret

norske barskogvernet. Det største av dagens skytefelt er Hjerkin på 165 kvadratkilometer.

Til våren starter konsekvensutredningen av regionfeltet, og noen år senere skal Stortinget ta stilling til saken.

Sammen med mannen sin, John, eier Ellen Dieset gården Deseth på 10 000 mål, 230 mål dyrka mark, resten skog.

80 prosent av eiendommen vil gå tapt dersom Forsvaret anlegger regionalt skyte- og øvingsfelt der de helst ønsker det, det såkalte Gråfjell-alternativet.

Ellen Dieset har mye å kjempe for, og legger ikke skjul på at motstanden mot regionfeltet er grunnen til at hun stilte som leder da Naturvernforbundets Åmot-lag ble stiftet i fjor.

– Naturen skal brukes, men ikke forbrukes. Vi vil gjerne overlate gården til neste generasjon i bedre stand enn vi overtok den. Det er et høyt mål, og kanskje driver vi ikke helt miljøriktig, men det er lettere å endre på drifta enn på Forsvaret, sier hun.

– Vi får vel erstatning, men jeg vil drive gården slik far min drev ➤

5 på gata på Rena

Er du for eller mot skyte- og øvingsfelt?

THOMAS MØLSTAD (20), RENA:

– Jeg har ikke noe imot det. Kavaleriet kommer til Rødsmoen, men det ødelegger ikke så mye natur. Vi må ofre noe for å få vekst i bygda. Men mange skogeiere er uenige, og sikkert mange andre også.

JAN TORE BERGET (26), TRYSIL:

– Jeg er for skytefelt. Skal vi først ha fordelene ved Rødsmoen, må vi ta alt. Kanskje blir skytefeltet på Hjerkin lagt ned også. Det er klart det blir støy og miljøskader, men skal vi ha et forsvar må det kunne trene.

ODDVEIG RISBERG (71), RENA:

– Hvis det skaffer arbeidsplasser er det vel og bra. Men noen mister jorda og skogen sin, og det spørs hva de mener. Jeg forstår begge sider. Men vi trenger arbeidsplasser i Åmot.

UNNI BJØRSLAND (23), RENA:

– På en måte er det fint, for fabrikken går dårlig. Det kan gi arbeidsplasser til bygda. Men det er både fordeler og ulemper. Mye skog vil bli ødelagt og det blir en del forurensning, støy og bråk.

ANNE ALMOND (37), RENA:

– Jeg er for å få militæret hit, for det skaper vekst for Rena. Vi kan vel ikke velge, vi må ta både det positive og det negative hvis vi vil ha militæret hit. Jeg kan skjønne at de som får feltet som nabo er negative, men jeg regner ikke med å bli forstyrret av det.

den og så gi den videre til datra mi. En bankkonto forvalter du ikke på samme måte som en eiendom, skyter John Dieset inn.

Skyting 150–200 dager i året

Ifølge Forsvarets egne beskrivelser skal feltet brukes omlag 45 uker hvert år, og det skal skytes 150–200 dager i året. På Hjerkin kan artilleriet skyte på bare 11 kilometers avstand, mens ønsket er å kunne skyte på 30 kilometers avstand.

– Skolen ligger tre kilometer fra nedslagsfeltet. Sikter de feil, er vi heldige hvis de treffer jordet vårt. Er vi uheldige, treffer de skolen, sier Ellen Dieset.

Hun mener at nærmere 1200 mennesker vil bli direkte berørt av skytefeltet. – Støyen vil bli uutholdelig, ikke bare i nærområdet, men mye videre, ikke minst fra jagerfly som kan fly så lavt som 70 meter over bakken.

– Selv nede på Rena skal de få merke det når Forsvaret rykker inn til brigadeøvelser med 8000 mann og 500

hjulgående kjøretøyer, sier hun.

Da Forsvaret sendte planene om regionfeltet til høring, fikk det inn 112 uttalelser. Samtlige var negative.

Men motstanden er likevel ikke så massiv som

høringsuttalelsene kan gi inntrykk av. Det har sammenheng med at Stortinget allerede har vedtatt at Rødsmoen i Åmot skal ta imot kavaleriet – Søndenfjeldske Dragonregiment – når det må flytte fra Trandum som følge av Gardermoen-utbyggingen. Det medfører en investering på 1,3 milliarder kroner og opptil 400 arbeidsplasser. Arbeidsplasser som kommunen sårt trenger. Hjørnesteinsbedriften, Rena Kartong, går dårlig og har sagt opp 100 arbeidere bare det siste året.

Da forsvarsminister Jørgen Kosmo gjestet Åmot i fjor sommer, la

han sterkt press på folk i kommunen: Når dere får en milliardinvestering i forsvarsvirksomhet her, bør dere være positive også til skyte- og øvingsfeltet, var budskapet.

Og presset har virket, mener Vivi Nysveen Østerås, SV-ordfører i Åmot fram til årsskiftet, da Senterpartiet tok over ordførerklubba.

– Kosmos uttalelser har skapt utrygghet. Mange tror at vi er nødt til å si ja til regionfeltet for å få kavaleriet til Rødsmoen. Med stor arbeidsledighet er det klart at det er grobunn for usikkerhet, men kommunens holdning er at vi skal ta stilling til regionfeltet når konsekvensutredningen er ferdig, sier Nysveen Østerås.

Selve regionfeltet vil gi arbeidsplasser, mindre enn 20, ifølge Oddvar Dufset ved Forsvarets Bygningstjeneste.

Åmot har, sammen med de andre kommunene som vil bli berørt av regionfeltet – Elverum, Rendalen og Trysil – krevd at Stortinget først skulle ta stilling til behovet for et regionfelt. Foreløpig har Stortinget ikke vedtatt at det skal opprettes et slikt felt. Men i 1980 uttalte forsvarskomiteen at den regnet med fortsatt planlegging, og at mer konkrete planer ville bli lagt fram for Stortinget.

– Debatten i Stortinget vil dreie seg om behovet for et regionfelt, ikke hvor det skal ligge. Derfor ville det vært best for alle parter om behovet ble avklart før man satte i gang omfattende og kostbare utredninger, sier Nysveen Østerås.

Men kommunepolitikere vant ikke fram. Til tross for alle de negative høringsuttalelsene, satte Forsvarsdepartementet i gang med utredningene.

Lang kamp

For Naturvernforbudnet i Åmot blir det en hovedoppgave å informere folk i kommunen om hva regionfeltet egentlig innebærer.

– Selv om mange er imot, er det ikke et entydig nei fra 4400 innbyggere. Jeg får stadig høre at hvis vi lager mer bråk om regionfeltet, så får vi ikke kavaleriet til Åmot, sier Ellen Dieset.

– Jeg mener Åmot allerede har gitt nok til storsamfunnet, blant annet gjennom store vassdragsreguleringer. Nå har de fått 40 000 mål på Rødsmoen. Skal de i tillegg ha regionfelt her, vil de ha båndlangt mellom halvparten og en tredel av kommunens totale areal.

– Det er blodig urettferdig at vi skal være mindre verdt fordi vi ikke er klumpet sammen i en by på 200 000 mennesker, sier Ellen Dieset. □

Bjørn i

– Det ser ikke ut til at bjørnen bryr seg om at det smeller litt rundt øra på den, sier Oddvar Dufset ved Forsvarets Bygningstjeneste. Han skal ha ansvaret for utredningen av regionfeltets konsekvenser for natur, miljø og samfunn.

Det regionale skyte- og øvingsfeltet er planlagt midt i kjerneområdet for bjørn, og mange hevder at denne aktiviteten vil være uforenelig med målet med kjerneområdet, nemlig å gi bjørnen og dens leveområder spesielt godt vern. Men Dufset viser til at Sverige har sin største bjørnestamme midt i Älvdal skytefelt, og at bjørnen ikke ser ut til å bry seg om at det smeller rundt den.

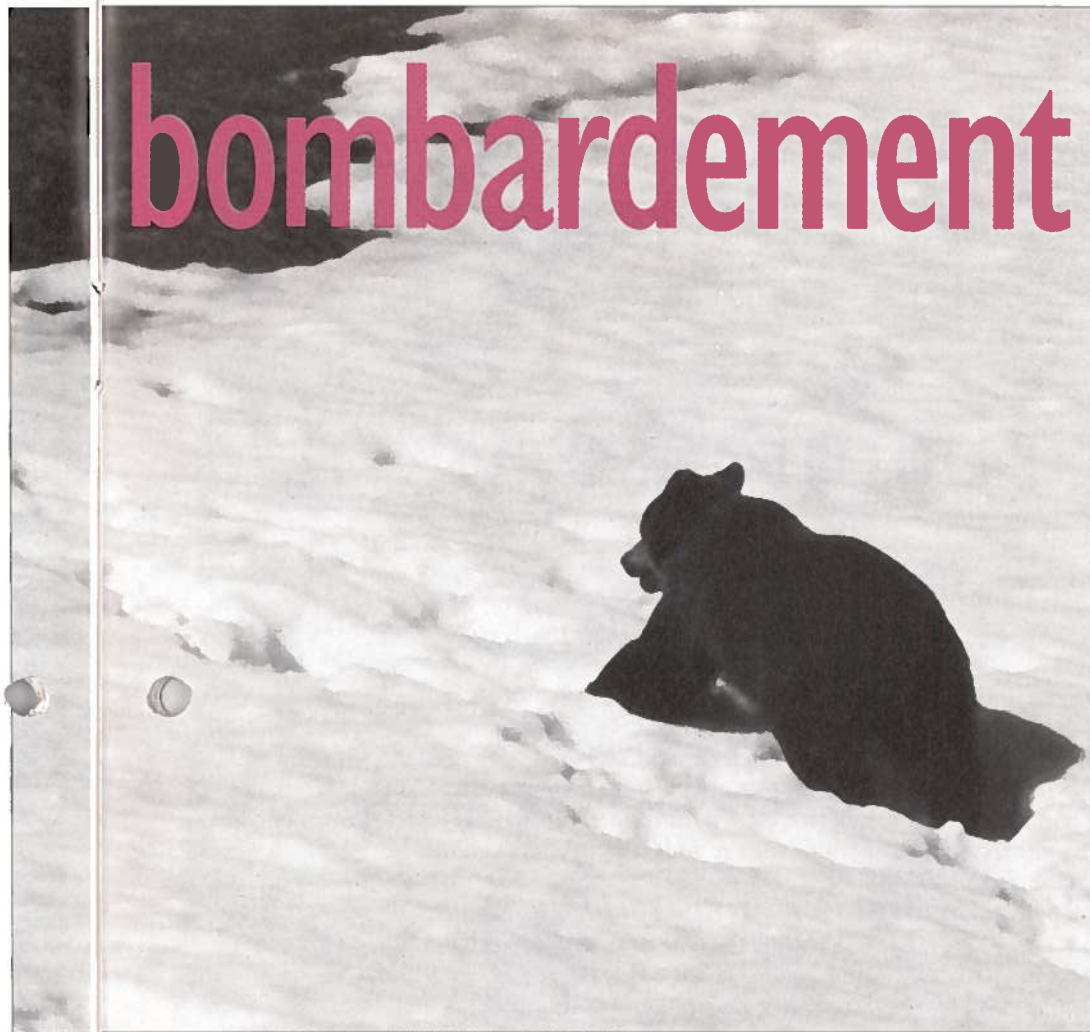
Konsekvensutredningen skal starte til våren, og undersøkelser og vurderinger av virkningene for rovdyra blir en viktig del av den. Forsvaret opplyser at disse undersøkelsene skal gå over to år, men fagfolk mener det er alt for kort tid til å gi gode resultater. Norunn Myklebust, medlem av arbeidsgruppa for utredningsprogrammet og til daglig ansatt i Direktoratet for naturforvaltning (DN), mener rovdyrundersøkelsene bør ha en tidsramme på minimum seks år.

Usikre resultater

– Blir det kun gjort undersøkelser over to år, er jeg redd materialet blir for lite og usikkerheten stor. Det hersker flere teorier om hvordan dyrelivet påvirkes av aktiviteten i et skytefelt. Men gjennom undersøkelser av blant annet hjortevilt er det påvist at menneskelig aktivitet gjør størst skade, og jeg vil anta at det samme gjelder rovvilt, sier Myklebust.

Personlig mener hun at den grunnleggende konflikten ligger i at skyte- og øvingsfeltet neppe er forenlig med Norges forpliktelse til å ta vare på rovdyra

bombardement

Denne bjørnen labbet omkring i det planlagte skyte- og øvingsområdet da den ble fotografert. (Foto: Paul Granberg)

– Unikt bjørneområde

Gråfjell-området, som er det mest aktuelle som regionfelt for Forsvaret, er unikt i Norge. Det finnes ikke andre steder i Norge hvor bjørn overvintrer regelmessig så langt fra våre naboland, sier Petter Wabakken, bjørneforsker og rovdyrkonsulent hos fylkesmannen i Hedmark.

Wabakken sier Forsvaret ikke har belegg for å hevde at bjørnen i det svenske skytefeltet Älvdalen ikke blir forstyrret av den militære aktiviteten.

– Det finnes forskningsmateriale som kan fortelle noe om dette, men det er ennå ikke bearbeidet med tanke på undersøke virkningene for bjørnen, sier han.

Wabakken sier dessuten at det svenske området ikke kan sammenliknes med Hedmark.

– Bjørnestammen på svensk side har en annen bestandsstruktur, med mange binner. Binnene vandrer lite og slår seg helst til i samme område som moren eller nær dette området. Derfor har de ikke så mange valgmuligheter som bjørn i Hedmark, og det kan være grunnen til at de blir i skytefeltområdet, sier Wabakken.

Han viser dessuten til at det i det svenske skytefeltet er funnet unger uten mor og splittede familieggrupper, noe som kan skyldes Forsvarets bruk av helikopter.

– Jeg tar det for gitt at skytefeltets innvirkning på bjørnen blir godt utredet i Forsvarets konsekvensutredning, sier Wabakken.

– Som overvintringsområde for bjørn er dette området unikt i Norge. Omlag halvparten av bjørnehienes som er funnet sør for Finnmark siden midten av 1980-tallet ligger her. Det er et fredlig område for bjørn. Her er det lite sau, og derfor få konflikter, sier Wabakken. □

og deres leveområder.

Til det siste møtet i arbeidsgruppa utarbeidet Myklebust et omfattende notat, med detaljerte forslag til rovviltundersøkelsene, men Forsvarsdepartementet har ikke innarbeidet forslagene i utredningsprogrammet, slik det nå foreligger til behandling i Miljøverndepartementet (MD). Det er MD i samarbeid med Forsvarsdepartementet som skal fastsette det endelige programmet.

Ønsker konkretisering

Stig Roar Husby i Miljøverndepartementet sier programmet stort sett er dekkende på de fleste temaer som skal utredes, men at rovdyrundersøkelsene må konkretiseres, både når det gjelder tidsramme og innhold.

– Dette er et svakt punkt, som må avklares i det videre arbeidet, sier Husby. Konsekvensutredningen vil koste fire-fem millioner kroner, opplyser Oddvar Dufset ved Forsvarets Bygningstjeneste.

Forøvrig har Forsvaret få svar å gi. – Hva regionfeltet vil koste? Nei, det har vi ikke regnet på ennå, sier under-

direktør Erling Wang i Forsvarsdepartementet.

Dette og en rekke andre spørsmål skal konsekvensutredningen gi svar på. Tre alternative plasseringer, som alle delvis overlapper hverandre, skal utredes. I tillegg skal et såkalt 0-alternativ utredes, det vil si konsekvensene av å skrinlegge planene og bruke eksisterende felt og rekvirert grunn til skyting og øvelser.

– 0-alternativet kan bety økt bruk av skytefeltet på Hjerkin, sier Erling Wang, vel vitende om at også det vil møte sterk motstand fra naturvernhold.

Kraftigere skyts

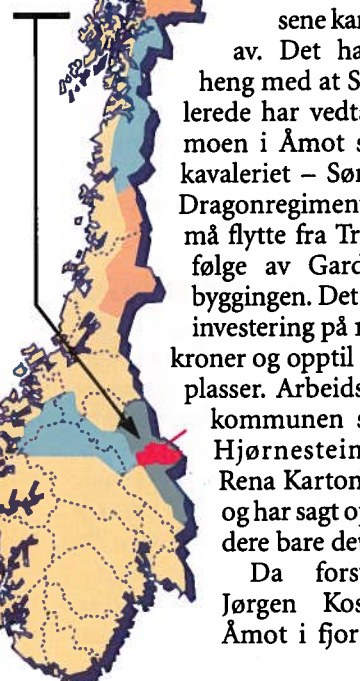
Forsvaret trenger et regionalt skyte- og øvingsfelt fordi aktiviteten blir mer mekanisert, sier Oddvar Dufset.

– Vi må drive mer effektivt, og vi får tyngre og kraftigere skyts. Det krever et terreng som tåler den slitasjen dette medfører, slik at skadene på naturen blir minst mulig. Alternativet er å rekvirere grunn, slik vi har gjort til nå, men da er det ikke mulig å undersøke virkningene for natur og miljø i hvert enkelt tilfelle, sier han. □

Kjerneområder

- jerv
- bjørn
- bjørn/jerv

Her, midt i kjerneområdet for bjørn i Sør-Norge, ønsker forsvarset å legge et øvingsfelt på 500 kvadratkilometer.

I stormkjøkkenet

Vi starter i dette nummeret en ny spalte kalt «I stormkjøkkenet». Her vil norske mesterkokker presentere forslag til enkel turproviant. Førstemann ut er Arne Brimi, som har blitt kjent for å bruke ingredienser fra den norske naturen i sin matlaging. Han har skrevet flere bøker, blant annet «Ein smak frå norsk natur», som kom i høst. Han eier og driver hotell- og restaurantstedet Lom i Gudbrandsdalen. I denne artikkelen som han har skrevet for Natur & Miljø, tar han utgangspunkt i en tur i marka om vinteren.

Turmat frå naturens kjøken

Av Arne Brimi
Illustrasjon: Hans Normann Dahl

UANSETT TURMÅL er ofte pausene underveis høgedpunktet på turen. I alle fall for meg. Sjøl er eg nok mest aktiv om hausten, noko som sjølsagt heng saman med interesse for jakt. Lange, gode pauser med bål og litt ekstra godt i sekken er au høgedpunkt for dagen. Men tida utover ettervinteren og vårvin- teren er kanskje den tida dei fleste nordmenn nyttar si fritid til større eller mindre turar ut.

Uansett så må det vera gleda over å koma seg ut i frisk luft og fin natur som må vera drivkrafta bak turen. I ei tid med stadig aukande interesse for fjell og vidde er det i ferd med å bli «snobberi» i dette også. I mange miljø skal turen vera tøff og dristig, eg trur mange av dei som hengjer seg på slike trendar ikkje eigentleg har så store personlege opplevsalar av vår fine natur. Det viktigste er at flest mogleg kjem seg ut, og da særleg lærer opp barna til tidleg å like turen og bli glad i naturen. Da er i alle fall krika og kosen ein stor motiva- sjonsfaktor. Den kosen må inneholde andre ting enn vi dag- leg er vant til, altså sjokolade og mineralvatn.

Men turen må planleggjast, og førebuaast heime. Det å gje- va tips til mat i det fri bli ikkje oppskrifter, men idear til ko- sestundar ved bålet.

Fyrst nokre ting som passar både store og små.

Lefse med jarlsberg og skinke i folie

Forbered heime: lag lefserullar med ost, skinke og sennep. Pakk dei i aluminiumsfolie. Legg pakkene i bålanten og la dei bli gode og varme. Snu ofte. Etter ca. ti minuttar er dei klare til servering. Kan også varmast i tørr kjele på storm- kjøkenet, bruk da panna til lokk, snu to til tre gonger un- dervedes. Etter ca. ti minuttar er det klart.

Varm kakao/sjokolademjolk

Fyll mjolk på flaske heime. 3 ts. kanel
1 liter mjolk 1 dl. solbærsaft
1 1/2 plate kokesjokolade
100 gram rosiner

Bruk den største kjelen frå stormkjøkkenet e.l., bryt opp sjokoladeplata og smelt den med litt vatn over stormkjøke- net. Ha i rosiner, kanel og saft. Slå i mjolka og varm opp. I

staden for kanel, kan ein sjølv finna krydder. I skogen vil ein ofte sjå kvae på enkelte tre, det er godt både i te, kaffe og sjo- kolade. Rikeleg med friske skot av furu eller gran er au godt. Stikk oppi store kvistar i kjelen, som ristas godt fyrst. Ta ut kvistane etter ti minuttar. Sommarstid er det sjølsagt mykje plantar som er godt som krydder i særleg te.

Godsaker på spidd

Vanlegvis så tenkjer vi grilling på bål, at ein tar ei pølse på spidd eller har med ei grillrist på fiskegrilling. Mykje meir koseleg og avslappande er å setja spjut med forskjelligt på i sirkel rundt bålet med spjuta vendt på skrå inn mot bålet. Ta med gode karbonader, små biffer, gjerne av elg for dei som har det, steikt flesk osv.

Med grov sennep og lefse i sekken blir dette eit flott måltid.

I stormkjøken

I tillegg til å vera næringsrik, må maten på tur vera enkel å eta, gjerne ut av ein kopp, om ein ikkje kan eta med fingrane.

Med i sekken
1 boks joikakaker
1/3 liter rømme
4 dl lettkokt havregryn

1 lauk i skore skiver
1 dl rørt tyting
salt

Kok opp rømmen med 2 dl vatn, ha i havregryna og lau- ken og la det koke nokre minutt. Ha så i joikaen og tyting- en. Smak til med litt salt.

Søt avslutning

Rista brødsriver over bålvarmen er vel ein livrett for mange friluftsfolk. Med Gudbrandsdalsost på grovbrød ris- ta over bålet, saman med varme bær frå stormkjøkenkjelen, blir det ein god dessert.

Varmer bær 50 gram honning
100 gram multer 1 dl cognac
100 gram tyting

Ha alle ingrediensane i kjelen og kok opp. La det heile småputre i nokre minutt.

GOD TUR og lykke til.

By og land - mann mot mann

– Begrepet bærekraftig brukes til å legitimere norske distrikters rett til å gjøre de rareste ting med naturen, sier Bjørn O. Frantzen. – Det beste naturvern er å opprettholde den tradisjo-

Bortsett fra noen taktiske trefninger mellom Bellor og Naturvernforbundet, har det siste tiåret vært preget av ideologisk fordragelighet i norsk miljøbevegelse. Signaliserer spissformuleringene fra henholdsvis Bjørn O. Frantzen og Bente Aasjord at vi nå er på vei inn i en periode med økende ideologisk uenighet i miljøvernet?

Det har ikke vært vanlig at Naturvernforbundet har framstått som en splittet organisasjon slik den gjorde i spørsmålet om norsk vågehvalfangst. For kort tid siden var det også uenighet i forbundet om forslag til verneområder i Barentshavet. Det var også noe nytt da folk fra Natur og Ungdom gikk mot vern av enkelte småhvalarter fordi de mente det kunne bli aktuelt å drive fangst på disse artene i framtida.

Dette trenger selvsagt ikke bety annet enn at noen by-miljøvernere har mistet forståelsen for Distrikts-Norges behov for bærekraftig naturbruk og lokal ressursforvaltning, mens andre har fått bærekraftig bruk på hjernen og ikke kjenner til elementær historie og prinsipper i norsk naturforvaltning. Men det kan også varsle en klarere uenighet om miljøvernets mål og midler, særlig i spørsmålet om lokal eller sentral styring av miljøforvaltningen og om bruk kontra vern. Natur og Miljø har samlet inn noen synspunkter:

Lokal ressursforvaltning

– Enkelte argumenterer som om folk i norske lokalsamfunn har et eget økologisk gen, som garanterer at de til enhver tid handler økologisk riktig. Dessuten brukes begrepet bærekraftig til å legitimere norske distrikters rett til å gjøre de rareste ting, sier Bjørn O. Frantzen.

Bente Aasjord er fagkonsulent i Naturvernforbundet. Hun er fundamentalt uenig med Frantzen.

– Et viktig grunnlag for tradisjonell ressursforvaltning er lokal styring med lokale ressurser. Når for eksempel folk på Røst

nelle, allsidige ressursbruken, sier Bente Aasjord. Begge er medlemmer i Naturvernforbundet.

N&M • INGER SPANGEN
og RASMUS HANSON

og Vega sier nei til marint områdevern, er det fordi dette oppleves som nok en trussel mot lokal ressurskontroll. Verken departement, direktorat eller Naturvernforbundet kjenner til hvordan lokale forvaltningstradisjoner fungerer. Vernetiltak og nye regler kan bety kaos og umyndiggjøring i forhold til slike tradisjoner. Da blir det særdeles arrogant å møte lokalbefolkningens motstand mot vern med at «de trenger mer informasjon», sier hun.

Aasjord målbærer dermed et stadig økende krav om lokal innflytelse over lokale ressurser, og illustrerer skepsisen til det tradisjonelle, sentralstyrte naturvernet slik:

– Det er sammenheng i Røst- og Vega-befolkningens motstand mot oljevirksomhet, havfiskeflåte og sentralt styrte verneområder. Disse kommunene baserer seg på kystflåte og allsidig ressursbruk, og de er nære naboer til Statoils virksomhet i havet. Men det er vanskeligere å se sammenhengen i Naturvernforbundets informasjonskampanje om marine verneområder, som er sponset med to millioner kroner av det samme Statoil og pyntet med Statoils logo, sier Aasjord.

– Ingen natur i Norge er urørt av mennesker. Mange områder som nå foreslås vernet er verdifulle nettopp fordi gamle forvaltningstradisjoner fortsatt lever der. Motstanden mot f.eks. trålflåte, oljevirksomhet og EF-medlemskap er størst i typiske primærnæringsdistrikter. Ikke fordi folk der er spesielt miljøbevisste, men fordi dette er en følbar trussel mot deres eksistensgrunnlag, sier hun.

Også Sigmund Kvaløy Sætereng, naturverner, økofilosof og fjellbonde i Budal, vil prioritere lokalsamfunnets rett til å forvalte natur.

– Det har de lang tradisjon i, og de har en holdning som innebærer varsomhet i omgang med natur. Norge er ikke noe urbant land. Det norske mennesket bør i ei bygd. Det er nærliggende for oss å tenke vern av natur og bygdesamfunn i ett. Dette er norsk øko-politikk, slår han fast. ➤

«Det blir særdeles arrogant å møte lokalbefolkningens motstand mot vern med at «de trenger mer informasjon.»»

Bente Aasjord,
Naturvernforbundet

«Det er vanskelig å finne miljøproblemer som bare har betydning i lokalsamfunnet, og som kan avgjøres der»

Forsker Helge Ole Bergesen ved Fridtjof Nansens Institutt

VERN: Skal naturen vernes eller brukes? Spørsmålet er utgangspunkt for en strid innad i miljøbevegelsen, en strid som står

mellom folk som bor i byer og folk som bor på landsbygda. (Foto: Birger Areklett/Samfoto og John Petter Reinertsen/Samfoto)

► På dette grunnlaget går han blant annet sterkt imot opprettelsen av nasjonalpark hjemme på Gauldalsvidda, fordi han frykter masseturisme og naturødeleggelse.

– Det bør produseres mat i området, sier Sætereng i et intervju i Adresseavisen.

En av Kvaløys motstandere er tidligere generalsekretær i Naturvernforbundet, Per Flatberg.

– Det ville være dobbeltmoral uten like dersom vi ikke sørger for å verne så verdifulle områder som Gauldalsvidda. Norge har vært pådriver for å få til en internasjonal avtale om å ta vare på det biologiske mangfoldet, og det må vi følge opp på hjemmebane. Store, urørte naturområder begynner å bli mangelvare i Norge, derfor må vi verne, mener Flatberg.

Han sier videre at dette ikke er noe hinder for tradisjonell næringsutøvelse som landbruk, jakt og fiske i nasjonalparkene, bare naturen ikke blir skadet.

Hvem lever av hvem?

Magnar Norderhaug i Worldwatch Norge har lang fartstid i norsk miljøvern.

– Økt vekt på lokal styring med miljø og ressurser er naturlig. EF-saken styrker oppfatningen om at det lokale er verdifullt, mener Norderhaug.

– Dessuten er feltet miljøvern blitt så stort og komplekst at det kanskje ikke er rart det splittes opp. By og land har ikke samme interesser. Ekspertveldet tar seg av mye som fotfolket holdt i gang før. De globale miljøproblemene og det innviklede arbeidet som skjer internasjonalt tar pusten fra folk. Da

«Det ville være en dobbeltmoral uten like dersom vi ikke sørger for å verne så verdifulle områder som Gauldalsvidda.»

Tidligere generalsekretær i Naturvernforbundet, Per Flatberg.

fokuserer vi på interessen lokalt. Dessuten er det oppstått et sterkt lokalt miljøbyråkrati, som kan sette lokale problemstillinger høyere på dagsorden.

– «Er det vi som lever av dere eller dere som lever av oss?» Det er det spissformulerte spørsmålet Distrikts-Norge nå stiller til byene, ifølge tidligere nestleder i Naturvernforbundet, Karen Johanne Baalrud.

Hun tror likevel tegnene på ulike holdninger bunner mye i ordbruk.

– Sier du «vern» til en bonde eller fisker, tenker han forbud. Men meningen med ordet er jo oftere regulering – for å verne ditt eller datt, noe fiskeren og bonden ofte har like stor interesse av som den såkalte by-miljøverneren.

Lokalt ansvar – sentral makt

– Jeg tror det viktigste i miljøvernet i tida framover blir kombinasjonen av overordnede internasjonale beslutninger, og det å involvere folk lokalt. Nasjonal- og fylkes-planen blir mindre viktig.

Direktør Peter Johan Schei i Direktoratet for Naturforvaltning er mer positiv til å desentralisere miljømakt enn man kanskje skulle vente av sjefen for en sentraletat.

– Vi møter økte forventninger om at en bærekraftig utvikling innebærer økt grad av lokal miljø- og ressursforvaltning. Motstanden mot sentral styring øker. Dette er jo såvidt i tråd med signalene regjeringen har gitt.

Det vil gi klar gevinst å få aktivisert lokalplanen bedre i miljøforvaltningen, mener Schei, selv om han ser nok av farer forbundet med lokal styring.

– Sentralt hold må på ingen måte gi fra seg makta og ansvaret, og det er mange oppgaver og problemer som ikke egner seg for lokalt nivå, sier han.

Mer aktuelt i u-land

Helge Ole Bergesen, forsker ved Fridtjof Nansens Institutt, mener at tanken om lokal selvforvaltning har mye for seg i utviklingsland hvor jord og skog eies av personer som ikke hører til i lokalsamfunnet. Det gjør at lokalbefolkningen ikke har interesse av å forvalte naturen langsiktig. Det vil sannsynligvis føre til bedre ressursforvaltning om fattige bønder får eiendomsretten til den jorda de driver. Men dette er ikke en like aktuell problemstilling i Norge, hvor bønder, skogbrukere og fiskere allerede har denne eiendomsretten. Her er det andre grunner til at ressursene forvaltes kortsiktig, for eksempel at staten subsidierer en lite miljøvennlig drift.

– Den korporative staten, hvor det er tette forbindelser mellom næringsinteressene og statsapparatet, gir de dårligste løsningene for miljøet, mener Bergesen, og viser til at overinvestering i fiskeflåten og overbeskatning av fiskeressursene sannsynligvis er resultat av en slik tett kopling mellom staten og fiskerinæringa.

Han mener at dette problemet ikke blir mindre av at lokale myndigheter får mer makt. De blir i like stor grad styrt av næringsinteressene som sentrale myndigheter.

– Tanken om lokalt styrt ressurspolitikk er flukt tilbake til en svunnen tid, sier Bergesen, som mener at miljøbevegelsen heller bør konsentrere seg om å påvirke næringslivet og forbrukerne direkte.

– Det er mer effektivt enn å påvirke politikerne! □

Norske kvalitetsvarer

Norsk landbruk produserer kvalitetsvarer og er kanskje et av verdens reneste! Aldri før har det vært så viktig å se på kvaliteten, med tanke på både marginer og konkurransesituasjon. Produksjonen av norsk mat er avhengig av mineralgjødning. Vi skal gjøre vårt ytterste for å levere den reneste og beste mineralgjødning. Fullgjødning er utviklet for norske forhold og gir det beste utgangspunkt for å produsere «godt norsk».

Bare Hydro har Fullgjødning*!

HISTORISK: Naturvernforbundet bruker de historiske vardene for å varsle om farene mot naturens mangfold. (Foto: Morten Loberg, Samfoto)

I fyr og flamme for naturen

15. april mobiliserer Naturvernforbundet til vardebrenning langs hele norskekysten. Vardebrenningen skal være et signal om de farene som truer mangfoldet i norsk natur.

N&M • OLE P. PEDERSEN

Skogsbruk, veiutbygging og tatretråling er noe av det som ødelegger norsk natur. Drøyt 1800 arter er truet i Norge. Omtrent halvparten av disse holder til i skogen, viser tall fra Direktoratet for Naturforvaltning. I tillegg kommer arter som ikke er oppdaget.

Naturvernforbundet setter denne våren søkelyset på truslene mot det biologiske mangfoldet. Gjennom sin kampanje «La naturen gå i arv!» arrangerer forbundet en storstilt vardebrenning 15. april – fra Grense Jacobselv til Oslo. 233 bål langs norskekysten skal varsle om farene som truer norsk natur.

Vardene ble i vikingtiden brukt til å varsle om fiender i anmarsj. På sju dager kunne signalet gå fra Lindesnes til nord i Hålogaland. I nyere tid har vardene blitt brukt til blant annet å markere byjubileer.

– Vi bruker vardebrenningen i den opprinnelige betydningen – for å varsle fare. Denne gangen er det ikke militære fiender vi varsler, men fiender som sniker seg innpå og ødelegger norsk natur, sier Anne Rita Søderlund, kampanjeleder for Naturvernforbundets naturarv-kampanje.

Sist vardebrenning ble brukt på denne måten var i 1970, det nordiske naturvernåret.

De fleste steder blir det knyttet natur- og kulturarrangement til vardebrenningen, som Naturvernforbundet og Heimevernet samarbeider om.

Dårlige verneplaner

– Kommunene har i stor grad ansvaret for å sikre mangfoldet. Det er blant annet fordi de statlige verneplanene stort sett er for dårlige, sier fagkonsulent i Naturvernforbundet, Thor Midteng.

– I vår fokuserer vi spesielt på vern av vernede vassdrag. Truslene mot disse er store og vanskelige å kontrollere, fordi lovverket mangler. Vi ønsker å oppnå to ting: å få et klart signal fra miljø- og energikomiteen i Stortinget om at den ikke aksepterer stygge inngrep som veien langs Etnevassdraget eller kraftledningen over Gaular, og at de rikspolitiske retningslinjene for disse vassdragene blir gode. Forslaget til slike retningslinjer er slaktet av Naturvernforbundet – de gir kommunene muligheten til å skatte og valte som tidligere, sier Midteng.

Naturvernforbundet stilte i en landsomfattende aksjon i fjor høst krav til kommunene om å finne og kartlegge det mest truede området i kommunen.

– Mange steder mangler vi kunnskap om det biologiske mangfoldet, sier Midteng. □

— UT AV HANDLEKURVEN

– Vi må tøyte forbrukersamfunnet før naturen selv på en brutal måte setter en stopper for vår levemåte. Mer enn noen gang trenger vi å gjenoppdage en frodig festkultur, en motkultur som kan gjenerobre det som vi har mistet i et forflatende kjøperush.

N&M • ØYSTEIN DAHLE KRAFT

Spesialrådgiver Asle Finnseth i Kirkens Nødhjelp gir i disse dager ut en bok om vårt moderne forbrukersamfunn. Tittelen er i skrivende stund ikke klar. Her viser han lite nåde overfor forbrukerkulturen. Vårt forbruk er ikke bare en trussel mot naturen og de fattige i sør, skriver han. Inspirert av Bispesutredningen om forbrukersamfunnet ønsker han å rette fokuset mot hva forbrukerkulturen gjør med menneskene i den rike del av verden.

– Vi tørster etter det gode liv, men forbrukersamfunnet gir oss brakkvann. Vi ønsker mere penger og ting for å oppleve frihet, men det er en frihet i løpestreng. Når markedstenkningen invaderer stadig flere områder i livet vårt, gjør det noe med oss selv og vårt forhold til andre. Selve tilværelsen blir et spørsmål om fortjeneste og nytte.

– Men lysten på rikdom og markeds mekanismene er ingen moderne oppfinnelse?

– Før var markedet et avgrenset sted i byen. Nå invaderer markedstenkningen de mest private sidene i livet. Jeg vil hevde at de fleste kulturer har fordømt grådighet og griskhet. Men i forbrukerkulturen blir grådighet gjort til bærende prinsipp overordnet alle andre moralske verdier. Vi har satt den egoistiske jakten etter gevinst i høysetet. Konsekvensene ser vi tydelig i ødeleggelsen av naturen og i vilkårene for menneskelig fellesskap. Markedet framstår i dag som en totalødeleggende maskin.

Motkultur

Finnseth mener at ensidig moralsk fordømmelse av forbruket ikke er den beste veien å gå for å snu utviklingen.

– Vi trenger en motkultur som kan gjenerobre alt vi har mistet som følge av forbrukerkulturen. Vår tid kjenne- tegnes av et overforbruk av impulser som gjør oss rastløse og dermed enda mer utsatt for kjøpepress. Vi lever i et samfunn som forteller oss at vi har valget mellom å forbruke eller å forgå, og som signaliserer at vi er det som vi kjøper. Slik blir hele vår identitet knyttet til vår rolle som konsument.

– Hva er ditt ideologiske alternativ til markedsliberalismen?

– Jeg tror ikke at det viktigste ideologiske slaget lenger står på den tradisjonelle høyre/venstre-aksen. Konfliktene vil i større grad stå om størrelsen og omfanget av økonomien og i viljen til å innordne seg absolutte økologiske grenser. Vi må erobre tilbake sfærer der markedet ikke kan dominere, og markedene må ikke bli større enn at de kan styres.

Finnseth innrømmer at han sammen med resten av miljøbevegelsen famler når det snakkes om økonomi og ideologi. Men han mener at miljøengasjementet først er troverdig hvis det blir koplet sammen med en bevissthet om egen livsstil og holdninger, og en politisk kamp om samfunnsstrukturene.

– Økonomi er alt for viktig til å overlates til økonomene. Bank- og finansvesen er et eksempel på en sektor som miljøbevegelsen bør undersøke kritisk.

Finnseth medgir at vi er avhengige av de arbeidsplassene og de inntektene som forbrukerkulturen gir oss.

– Vi kan ikke melde oss ut, vi er nødt til å kompromisere og bruke forbrukersamfunnets virkemidler. Men vi kan arbeide for en gradvis avvikling av forbrukersamfunnet framfor å vente på at naturen selv setter en brutal stopper for vår levemåte.

Bundet kirke

Finnseth arbeider for tiden med miljø- og ressursprosjekt i Kirkens Nødhjelp, og deler av boka henvender seg spesielt til mennesker med en kristen tro. Bokprosjektet er kommet i stand gjennom et samarbeid mellom Kirkens Nødhjelp, Kirkens u-landsinformasjon, Frikirkerådets u-landsinformasjon og Verbum Forlag. Han gir en god attest til biskopenes utredning om forbrukersamfunnet som kom ut i 1992, men han er skuffet over at denne utredningen i så liten grad er selvkritisk i forhold til kirkens egen praksis.

– Det kan ikke være tvil om at Den norske kirkes økonomiske avhengighet til staten binder dens troverdighet i viktige spørsmål. Det er også påfallende at bispesutredningen i liten grad diskuterer forbrukerkulturens inntog i kirken selv.

– Hvor mye puritanisme skjuler seg bak dine argumenter mot forbrukersamfunnet?

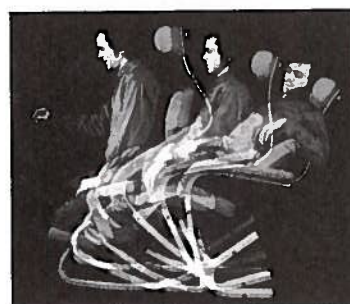
– Mer enn noen gang trenger vi å gjenoppdage en frodig festkultur. Forbrukersamfunnet gjør sitt beste for å forflåte vår hverdag. I kampen mot forbrukersamfunnet må vi jakte på gleden vi mistet i skredet av ting. Festen er nødvendig hvis vi skal orke protesten. □

FORBRUK: – Forbrukersamfunnet signaliserer at vi er det vi kjøper. Slik blir hele vår identitet knyttet til vår rolle som konsument, skriver Asle Finnseth i sin nye bok om forbrukersamfunnet. (Foto: John Petter Reinertsen/Samfoto)

CREDO[®]
fra
HÅG

Design:
Peter Opsvik.

DUO balans[®]
fra
STOKKE

balans[®] concept:
H. Chr. Mengshoel.
Design:
Peter Opsvik.

Bevegelse og variasjon er naturlig

PETER OPSVIK AS
PILESTREDET 27 H. N-0164 OSLO. TEL. 22 36 32 10. FAX. 22 36 32 13

NÅR DET GJELDER SPESIALAVFALL - KONTAKT NORSAS

Vi:

- ✓ gir veiledning om hvordan man kan bli kvitt sitt spesialavfall
- ✓ svarer på hva som er spesialavfall
- ✓ informerer om behandlingsmuligheter for spesialavfall
- ✓ gir generell informasjon
- ✓ opplyser om godkjente mottaks- og innsamlingsordninger
- ✓ yter konsulenttjenester
- ✓ arrangerer kurs

NORSAS administrerer spesialavfallssystemet og formidler kunnskap. Vi tar selv ikke imot spesialavfall.

Hovedkontor, Oslo:

NORSAS
Postboks 94,
1324 LYSAKER
Tlf. 22 73 08 40
Fax 22 73 22 01
Besøksadresse:
Lilleakerveien 16, Oslo 2

NORSAS
A.S. NORSK SPESIALAVFALLSELSKAP

Avd.kontor, Sandnes:
NORSAS, avd. Sandnes
Postboks 1084 Lura
4301 SANDNES
Tlf. 51 67 71 33
Fax 51 67 73 04
Besøksadresse:
Askandsvei 3, Sandnes

Klart
du synes
dette bildet
ble ålreit.

Når du
ikke fikk
se hvordan det
kunne
ha blitt.

Det kan hende at du tar bedre bilder enn du tror. Men at du leverer filmene til feil fotolaboratorium.

Det kan nemlig gi utslag på farvene.

For eksempel er bildene i denne annonsen 100% identiske, men fremkalt og kopiert to forskjellige steder. Det øverste er kopiert i et laboratorium der alt overlates til maskinene. Men maskiner kan gjøre feil – spesielt når det er dominerende farver i motivet, som grønnfarven her. Da blir alle farvene korrigert slik at bildet kan bli lilla, med et stygt farvestikk – særlig på de lyse og nøytrale delene av motivet

Det nederste bildet er kopiert i Preus Fotolaboratorium. Der har vi markedets mest avanserte maskiner til rådighet, men selv de kan bli «lurt» av et bilde.

Forskjellen er at vi aldri gir maskinene ansvaret alene. Hvert eneste bilde kontrolleres av mennesker – vår bransjes dyktigste fagfolk. De oppdager eventuelle farvefeil, og sender bildet tilbake til ny kopiering inntil det er perfekt.

Det er enkelt å sikre seg perfektjon. Bare se etter det røde merket med Preus Farvebilder neste gang. Hvis du synes forskjellen mellom det øverste og det nederste bildet betyr noe da. Det gjør vi.

Bildene dine blir bedre i Preus Fotolaboratorium

Tankers

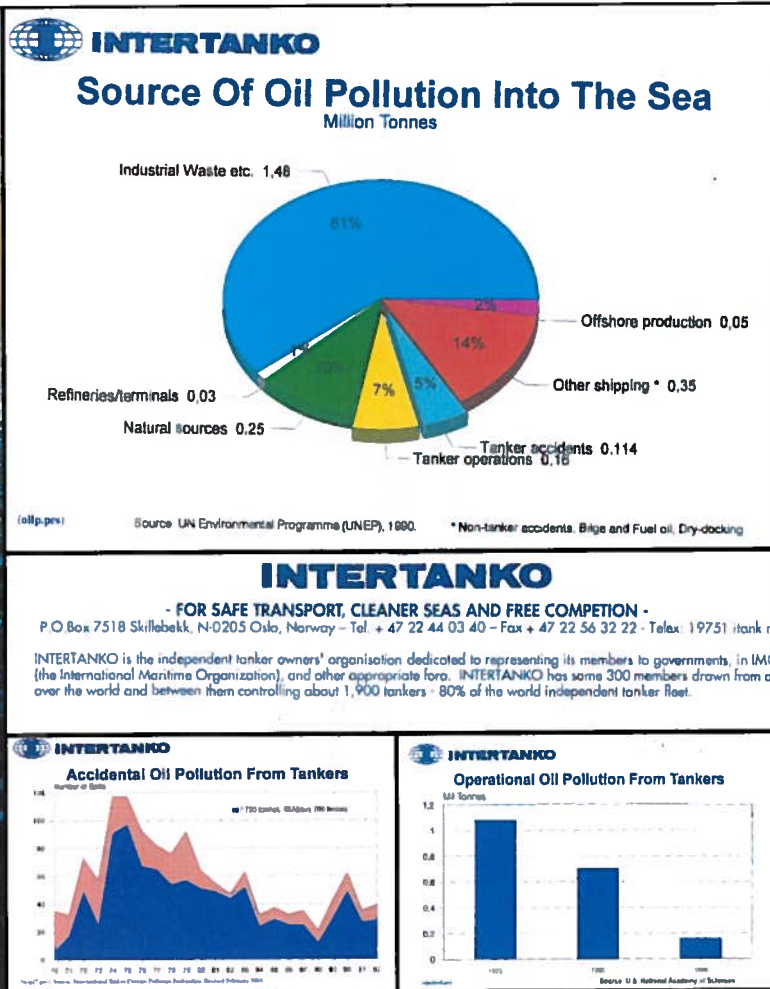
60% of the world's crude oil is carried by sea

99.98% of it arrives at its destination without incident
INTERTANKO'S goal is 100%

Oil is used

- to fuel cars, planes, trains and ships and as a lubricant for engines
- to generate electricity and power
- in medicines and chemicals
- in farm fertiliser and to help growing crops
- in the manufacture of electronic components
- to make paint and preservatives
- in producing plastics for general domestic and industrial use

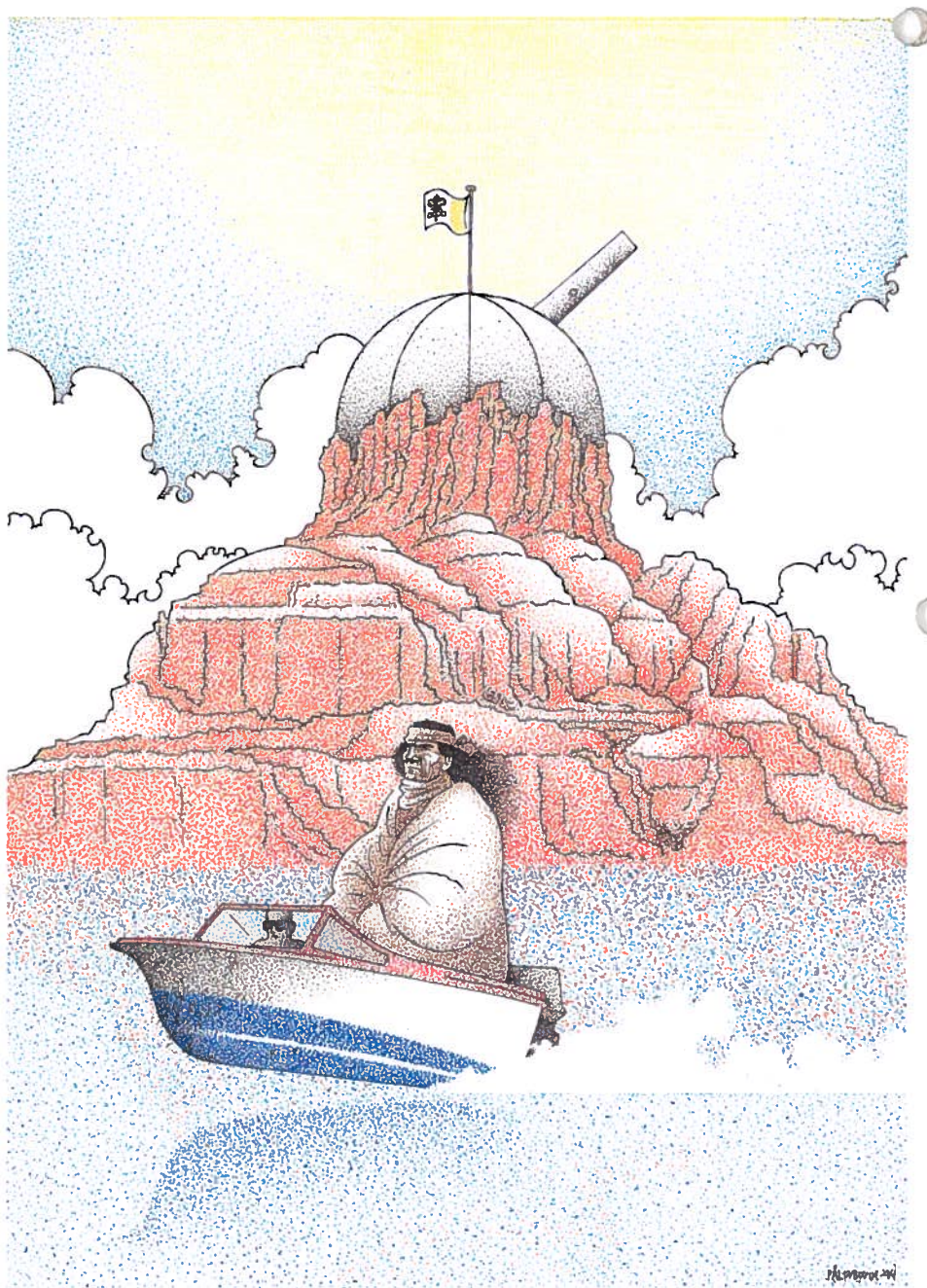
Oil is the lifeblood of modern civilization and tankers are the lifeline of oil supply

EN Plass På JORDA

Av Mari Osmundsen og
Pål Dybwik (Illustrasjon)

*Det er et sted
på jorda som be-
tyr noe, et sted
som har rørt ved
noe dypt inne i
folk, et sted som
er så viktig at
mennesker er vil-
lige til å kjempe
for å bevare det.*

På det ytterste skjæret står sju skarver og tørker vingene, sju svarte korsformer mot den grå silkesjøen; jeg sitter på et svaberg som fremdeles har ørlite solvarme i seg, med bikkja lykkelig sølete inn mot venstrekne- et – hun lukter våt ull og rå høstjord.

Rød himmel og sølvhav.

Ærfugl i vika.

Nakent fjell, rundskurt av bre-is og av vind og av vann og av tid, tid, tid.

Så vakkert at det blir pinlig å snakke om det. Så idyllisk at det sprenger klisjeens rammer.

EN Plass PÅ JORDA. En privat hellig flekk i geografien. Går det an å dele noe sånt med andre?

Flere enn jeg finner veien ut til dette blankskurte kystland- det. Mange går daglige turer her ute: joggere peser i vei langs den oppmerkede løypa, de mer bedagelige har egne ruter og snarveier – såpass stort er landskapet at det absorberer oss alle, bare midt i den hektiske sommeren er det sjenerende folksomt her.

Hundeeiere lufter kjæledyra her ute. Folk stanser gjerne og slår av en prat mens bikkjene snuser, knurrer, logrer, mar- kerer dominans eller underkastelse – og når en innbyrdes rangorden er etablert, løper de ut i det åpne svaberglandet: firbente kroppar i svev av rein glede.

Kunstnere og naturfotografer søker hit. Urolige sjeler får bedre fotfeste her. Det er en slags trøst i sjølukta, uansett hva man sørger over, og den som er ungt og troskyldig forelsket, kan lett bli sittende i lang tid på en stein og leite etter et an- sikt i de røde makrellskyene på vesthimmelen: først når himmelflammene begynner å blekne, kommer stakkaren til seg selv, reiser seg opp og rusler betatt og betuttet hjemover.

En og annen kommer vi hit med alt vårt private småtteri, som kjennes så overveldende stort. Landskapet tar imot alt sammen, suger bekymringene til seg og forvandler dem, litt for litt, til alt kaoset en dag blir grobunn for nye følelser.

ER IKKE DETTE EN SLAGS NÅDE?

Sånt kan vi ikke snakke høyt om i 1993. Tida og verden krever sammenknytte kjevemusklar og et skarpt blikk for dje- velskap; uten en ferniss av kynisme blir vi for sårbare; å vise seg sentimental kan være livsfarlig.

PÅ SAN CARLOS-RESERVATET i Arizona finnes et fjellom- råde som heter Dził Ncha'í. Dette er apache-folkets navn på fjellet, og fjellet er hellig; resten av verden kaller området «Mount Graham» og tar det stort sett med ro når det legges fram planer om å bygge et stort observatorium der. Det er universitetet i Arizona som står bak prosjektet, sammen med det tyske Max Planck-instituttet, det italienske Arutri-insti- tuttet – og, merkelig nok, Vatikanet. En kjent jesuitt har be- grunnet Vatikanets interesse for disse planene ved å henvi- se til muligheten for kristen misjonsvirksomhet, dersom menneskeheten skulle komme i kontakt med ikke-jordiske intelligente vesener.

DET RØDE EKORNET på Mount Graham er blitt et samlen- de symbol for motstanden mot utbyggingsplanene. Miljø- vern-hensyn er gyldig politisk mynt, og den skjøre økolo- giske balansen i et område som har ligget uberørt siden siste istid, er blitt en faktor som i det minste må vurderes seriøst i et spill der økonomi, politikk og vitenskap er drivkreftene.

MARI OSMUNDSEN debuterte i 1978 med romanen «Vi klarer det». I 1988 mottok hun Språklig Samlings litteraturpris, og samme året vant hun Cappelen's store romankonkurranse. Hun har også skrevet bøker for barn. Hennes kanskje best kjente romaner er «Gode gjerninger», «Gutten som slo tida ihjel» og «Absolvo ten», som er hennes sjuende og foreløpig siste roman. Flere av Os- mundsens bøker er oversatt.

Det går til og med an å legge fram argumenter om at apa- che-folket har visse rettigheter i sitt eget land. 1993 er urbe- folkningenes år. For skams skyld kan man ikke annet enn late som om disse tankene bør tas alvorlig.

Med andre ord: økologi er det lov å snakke om, minori- tetspolitikk er det lov å snakke om – men det finnes visse ting som ikke kan sies høyt av et voksent, normalt individ med en posisjon å ta vare på i vårt moderne vestlige-siviliserte samfunn.

ET HELDIG FJELL?

Selvfølgelig mener disse primitive apachene at fjellet er hellig. Folk flest vil sikkert kunne gå med på at fjellet er «hel- lig» – for dem.

Men et fjell som er hellig – i seg selv?

I Norge sluttet vi å tenke disse tankene for mange gene- rasjoner siden.

FORBUDTE TANKER – men kanskje følelsen sitter i oss li- kevel?

Fra steinen i havkanten ser jeg langt vestover, mot solned- gangen: på den andre siden av dette havet finnes det et sted som heter Dził Ncha'í. Det er et sted på jorda som be- tyr noe, et sted som har rørt ved noe dypt inne i folk, et sted som er så viktig at mennesker er villige til å kjempe for å be- vare det.

Finnes det mange sånne plasser på jorda?

Hvem kan påstå at det åpne svaberg-landet vårt ikke er en av de plassene?

DET TAR TIL Å MØRKNE, bikkja dytter borti meg og vil hjemover. Det begynner å bli kaldt. Jeg reiser meg.

Fremdeles står skarven på det ytterste skjæret og tørker vingene sine. Det er sølvhav og ærfugl i vika, og himmelen er ikke lenger rød og flammefarget, men dypt grållilla og gyl- len.

Jeg er på plass. Jeg har det godt.

Selvsagt er jeg klar over at banken har sendt purrebrev og at strømregningen forfaller i neste uke. Selvsagt er jeg klar over sulten og forurensingen og krigene. Selvsagt er jeg be- kymret for ungene mine, og lurar på hvordan verden vil arte seg rundt dem i år to tusen og to.

MEN GRESSET VEIT INGENTING om dette – det gror der det gror. Svaner finnes fremdeles, de flyr ubesværet i retning sol- nedgangen og bekymrer seg ikke over mennesket, som ikke lenger våger se dem som noe mer enn en klisje. Trær er. Hver plass der det vokser et tre, er den riktige plassen for treet.

Har kloden et hjerte, en puls?

Moder Jord, sier apachene og slektningene deres, og de mener det helt bokstavelig.

Noen steder er Jordas hud så tynn, så tynn.

Noen ganger syns jeg at jeg hører henne puste. □

PÅL DYBWIK er født i 1959 og bor i Oslo. Han var fast tegner for tidsskriftet Samtiden i fire år. Han har også laget illustrasjo- ner og layout for det idéhistoriske tidsskriftet Arri! Dybwik teg- ner nå fast for musikkmagasinet Beat. Han er cand.mag med fa- gene teatervitenskap, idéhistorie og øststatskunnskap. Som tegner er han selvlært.

SKOLEMARKERINGEN 1994

ER DU INTERESSERT I EN UTDANNELSE INNEN MILJØ?
VIL DU BLI EN AV SAMFUNNETS KVALIFISERTE MILJØARBEIDERE?

HER FINNER DU ET BREDT TILBUD PÅ MANGE NIVÅER.

KIRKE-, UTDANNINGS- OG FORSKNINGSDEPARTEMENTET har iverksatt en rekke tiltak for å fremme miljøbevissthet og kunnskaper om miljøspørsmål i skoleverket. I hvert fylke er det opprettet et tverretattlig kontaktutvalg som skal arbeide for å fremme miljøundervisning innen sitt fylke. Kontaktperson i fylket er knyttet til skoleadministrasjonen i det enkelte fylket. Informasjon om konkrete tiltak innen fylket fås ved henvendelse til statens utdanningscenter.

Skoler tilbys i tillegg å delta i egne landsomfattende programmer der elever gjør konkret miljøvernarbeid som ledd i sin læring. Eksempler på prosjekter:

Prosjekt VANDA som er beregnet for videregående skole. Skolene undersøker en innsjø og følger opp utviklingen over flere år. Dataene som samles inn, legges i en database. Prosjektet ledes av universitetet i Bergen.

Kontaktadresse: VANDA
Zoologisk museum
Universitetet i Bergen
Museplass 3
5007 Bergen

KYSTOVERVÅKING

Et prosjekt som gjelder bevaring av kystmiljøet. Høsten 1992 deltok 400 skoler.

For mer informasjon, kontakt: Agderforskning
Televeien 1
4890 Grimstad
Tlf. 37 04 25 55

MILJØ OG ENERGI I SKOLEN, MEIS

Vi kan ikke skape en bærekraftig samfunnsutvikling uten at vi er i stand til å utnytte energiressursene på en bedre måte enn vi gjør i dag, sier Brundtlandsrapporten. Men hva kan vi gjøre med dette viktige spørsmålet i skolen?

I MEIS-programmet får du svar på det. For mer informasjon om programmet, ta kontakt med: Stiftelsen VEKST
Postboks 641, Sentrum
0160 Oslo 1
Tlf. 22 41 30 35

Sogn Jord- og Hagebruksskule

5745 Aurland, tlf. 57 63 32 05

Økologisk Landbruksskule

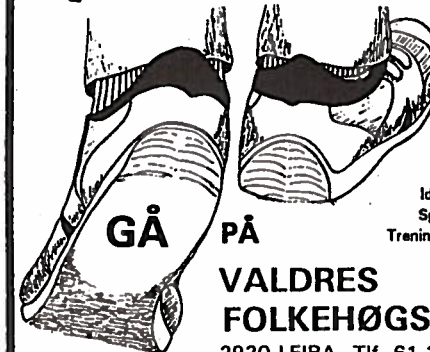
2-årig linje i økologisk landbruk
(VKI + VKII m/sommarkurs)

VANLEG KOST OG VEGETARKOST

Plan og søknadsskjema fra skulen.

Søknadsfrist 10. april.

LIVSKOMPETANSE

Fly
Språk
Møbelsnekring
Tekstilforming
Husstell/storkjøkken
Norsk for utlendinger
Natur og friluftsliv
Natur, miljøvern og foto
Idrett, trener/lederutdanning
Idrett, evangelisering og misjon
Språk, evangelisering og misjon
Træringslinje for funksjonshemmede

Kommunikasjon, samarbeid og aktivt miljø! Spennende fag og nye venner!

Linjer: (årskurs/halvårskurs)

- * Norsk for framandspråklege
- * Friluftsliv/ idrett
- * Media/foto
- * Teater
- * Samtid
- * Kunst

Ring etter skoleplan
tlf. 71 66 19 22

Kunnskap er en nødvendig forutsetning for et godt miljø!

Vi utdanner fagfolk i vår bransje

TREFOREDINGSINDUSTRIENS YRKESOPPLÆRING

Postboks 9, Vinderen 0319 OSLO
Tlf. 22 14 00 90

NORD-TRØNDELAG DISTRIKTSHØGSKOLE

Postboks 145, 7701 Steinkjer Tlf. 74 16 66 11

Nytt studietilbud i miljø- og ressursfag

Fra høsten 1994 tilbys det 2 nye studieretninger i miljøfag ved Nord-Trøndelag Distrikthøgskole i Steinkjer. Studiet er 3-årig med mulighet for et 4. påbyggingsår og cand. mag. grad. Begge studieretningene har tverrfaglig og yrkesrettet karakter, men det er innebygd gode muligheter for videre fordyping på universitet.

Naturressursforvaltning

Vesentlige fag: grunnleggende biologi, økologi, naturgeografi, naturforvaltning, miljøjus, arealplanlegging. Du blir spesielt godt kvalifisert til arbeidsoppgaver innen: oppsyn og forvaltning av verneområder og annen utmark/kulturminne, kommunalt miljøvern, informasjon og veiledning.

Miljøfag og ressursøkonomi

Vesentlige fag: økologi, naturgeografi, samfunns- og bedriftsøkonomi, miljøjus, arealplanlegging, organisasjon og ledelse, miljø og ressursøkonomi.

Studiet kvalifiserer spesielt godt arbeidsoppgaver innen miljøspørsmål knyttet til økonomiske og samfunnsfaglige problemstillinger.

Søknadsfrist: 15. april -94. For mer info., kontakt NTDH tlf. 74 16 66 11.

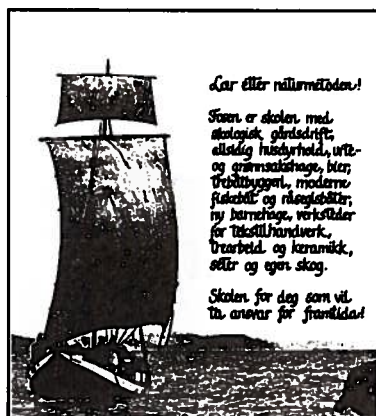

5067 Store Milde - BERGEN

Telefon: 55 99 16 03

Miljø- og naturinteressert? Linje for friluftsliv, økologi og miljøvern.

- * Studiereise til Marokko.
- * Fotturer i Stølsheimen og Aurlandsdalen.
- * Ski- og brettur på Hardangervidda.
- * Økologisk teori og praktisk miljøvern.

SKOLEN LIGGER VED TRONDHEIMSFJORDEN
SEND MEG FYLDIG INFORMASJONSKJEFT

NAVN: _____

ADR.: _____

FOSEN
FOLKEHØGSKOLE
7100 RISSA - TLF. 73 85 12 60

Hvilke annonser forventer du å finne i Natur & Miljø?

Utdannelse er din viktigste investering.

Din utdanning kan styrkes ved å inkludere vekttall innen miljø.

Blant disse skolene finner du noe for deg.

Naturvernforbundets Markedskontakt a.s.
ET SELSKAP EIET AV
NORGES NATURVERNFORBUND
Postadresse: Postboks 4714
Sofienberg, 0506 Oslo
Besøksadr.: Nedre gate 5 A
Telefon: 22 71 92 20
Telefax: 22 71 92 38

Kongshaug FOLKEHØGSKOLE

Interessert i natur og villmark?

Linje for natur, miljø og friluftsliv.

- Økosystemer og miljøvern
- Fotturer til Aurlandsdalen og Stølsheimen.
- Bretur til Hardangerjøkulen.
- Skitur til Geilo.
- Padleturer og seiling.

Ring eller skriv etter skoleplan for 1994/95.

5228 Lepsøy - Tlf. 56 30 54 50

HØGSKOLEN I AGDER er den nye betegnelsen for sammenslutningen av alle høyskoler i Agderfylkene. I denne sammenslutningen inngår **AGDER DISTRIKTSHØGSKOLE** MILJØKJEMI

er bare ett av de mange spennende fagene du kan studere ved Agder Distrikthøgskole i Kristiansand. Høgskolen har mer enn 25 aktuelle og fremtidsrettede studietilbud innen områdene humanistiske fag, realfag og samfunnsfag. Du får tilsendt brosjyren (*Studier på ADH*) ved å kontakte Agder Distrikthøgskole, 4604 Kristiansand.

Søknadsfrist 15. april -94.

Ta gjerne en prat med en av våre studieveiledere på telefon 38 07 95 00.

STAVANGER TEKNISKE FAGSKOLE

51 53 10 80, 4011 STVGR. Rogalandsgt. 44

Maskin/Bil, Elkraft/EL.nikk/EDB, Anlegg/Husbygg. Kart og oppmåling: gr.kurs, VKI og VKII. Forkurs for ingeniørhøgskole.

Skolen tilbyr eget valgfag i miljøkunnskap, hvor det legges vekt på teknikerens ansvar og oppgave.

Alle lærerne følger miljøkurs og integrerer aktuelle emner i sine fag. Søknadsfrist 15. april -94.

NATURVERN I GRENSELAND

SVANVIK FOLKEHØGSKOLE

- for deg som vil langt hjemmefra
N-9925 Svanvik, Telefon 78 99 50 92

HELSESPORT MEDIA MILJØ

STATENS GARTNERSKOLE JENSVOLL

3400 Lier - tlf. 32 84 83 00 - telefaks 32 84 83 10

Velkommen som søker til:

- Grunnkurs naturbruk
- Anleggsgartner-utdanninge
VKI
VKII
Teknikerkurs
- Blomsterdekoratør-utdanninge (VKI)

KONTAKT OSS,

og vi sender deg skoleplaner, og supplerer gjerne med muntlige opplysninger. Søknadsfrist 1. april -94.

VEFSN FOLKEHØGSKOLE
8662 HALSØY I VEFSEN
TLF. 75 17 24 11

Naturen — vår viktigste ressurs
Natur-, miljø- og friluftslivsutdanningen ved Vefsn Folkehøgskole er et tilbud til deg som er interessert i naturvern og friluftsliv. Der- som du ser på natur og friluftsliv som person- lig rekreasjon, noe vi må verne om og/eller som blivende yrke, så er natur-, miljø- og friluftslivsutdanningen noe for deg.

STAUP GARTNERSKOLE

SØKNADSFRIST 1. APRIL -94

Tlf.: 74 08 15 66

Fax: 74 08 24 66

Adr.: Stauplia 41
7600 LEVANGER

VELG TEKNOLOGI - FOR FREMTIDEN

De fleste vet at ingeniører jobber med konstruksjon av veier, broer, bygninger og maskiner. De har vært med å lage sykkelen og shampoene din, stereoanlegget og de fleste av de menneskeproduserte «tingene» du ser rundt deg. Men har du tenkt over at ingeniørene også kontrol- lerer utslipp av avfallsstoffer i jord, luft og vann. Og at de er nøkkelpersoner i det som blir viktigere og viktigere i fremtiden, nemlig å planlegge produksjon og avfallshånd- tering slik at forurensningen av miljøet blir minst mulig?

Ønsker du å arbeide med noe som er nyttig for men- nesker og miljø så skaff deg en fagbakgrunn som INGE- NIØR, SIVILINGENIØR eller CAND.SCIENT. Fagområdene å velge blant er mange. Det er også utfordringene for frem- tiden!

INGENIØR-utdanningen tar 3 år.
SIVILINGENIØR- og CAND.SCIENT.-
utdanningen tar 4 1/2 til 5 år.

Noen aktuelle fagområder:

★ Akvakultur	★ Elektro	★ Kjem	★ Metallurgi
★ Arkitektur	★ Flyteknikk	★ Marinteknikk	★ Miljøfag
★ Automatisering	★ Fysikk	★ Maritim	★ Oljeteknologi
★ Bioteknologi	★ Geofag	★ Maskin (sertifikater)	★ Optikk
★ Bygg	★ Grafisk	★ Maskin	★ Sikkerhet
★ Data	★ Informatikk	★ Mekanikk	★ Transport

Ønsker du brosjyrer og mer informasjon kontakt:

INGENIØRUTDANNINGSRÅDET

Postboks 8150 Dep., 0033 OSLO 1. Telefon 22 46 59 20

NANSENSKOLEN, Norsk Humanistisk Akademi, er et studiested for men- nesker med ulike politiske, religiøse og kulturelle interesser. Skolen ønsker å bidra til en gjennomtenkning av hva som er menneskets vilkår i verden, hvilke verdier vi vil bygge våre liv på - og hvilke samfunnsformer som best kan ivareta disse verdiene.

Årsstudium 1994/95

ALLMENN FAG

Sentrale tema: filosofi, idéhistorie, litteratur, kulturfilosofi, praktisk etikk og humanøkologi. De som ønsker det kan avlegge allmennfageksamen (ex.phil.) ved Oppland distrikthøgskole.

KUNSTFAG

Arbeidsområder: tegning, maling, grafikk og estetikk. Søkere blir tatt opp på bakgrunn av innsendte arbeider.

Skoleåret begynner 30. august og avsluttes 30. april.

Skolen har en nedre aldersgrense på 18 år. Søknadsfrist for begge studieret- ninger er 1. april.

Kortkurs vår/sommer 1994

06.-10. april:	Vitenskapen, kunsten og fornuften
11.-19. april:	Utforsking av en årstid. Praktisk kunstkurs
20.-24. april:	Hvem bestemmer kunsten?
05.-08. mai:	Miljø i et historisk og internasjonalt perspektiv
11.-14. mai:	Sigrild Undset-seminar
02.-05. juni:	Religiøs identitet og kulturell endring
26. juni-3. juli:	Kammermusikkurs
29. juli-7. august:	Kunstkurs
15.-22. august:	Elderhostel

Søknadsskjema og nærmere informasjon fås ved henvendelse til:

Nansenskolen

NORSK HUMANISTISK AKADEMI

Nansenskolen,
Norsk Humanistisk Akademi
2600 Lillehammer
Tlf. 61 25 71 33

Studietilbud

Avdeling for lærarutdanning

4-årig allmennlærerutdanning
3-årig førskolelærerutdanning
Spesialpedagogikk 1. avd. og 2. avd. og hovedfag
Pedagogikk grunnfag
Vidareutdanningar i dei fleste skolefaga
Praktisk-pedagogisk utdanning

Avdeling for humanistiske fag

Engelsk grunn- og mellomfag
Norsk grunn-, mellom- og storfag
Norsk og samfunnskunnskap for utanlandske studentar*
Historie grunn- og mellomfag
Tysk grunnfag
Tysk i næringslivet

Avdeling for samfunnsfag

Kommunal planlegging og administrasjon
Tilleggsutdanning i planlegging og leing
Kristendoms-kunnskap grunn- og mellomfag
Kristendoms-kunnskap og menighetsarbeid
Praktisk-kyrkjeleg studium
Kyrkjeveerjeutdanning
Kateketutdanning
Barnevernspedagogutdanning
Sosionomutdanning

SØKNADSFRIST:
15. APRIL

Avdeling for mediefag

Journalistikk
Dokumentarfilm og fjernsynsreportasje
Informasjon
Animasjonsfilm-utdanning

HØGSKULEN I VOLDA

Postboks 500 6101 Volda

Tlf: 70 07 51 00 Fax: 70 07 50 51

VI HAR!

Internasjonal
utdanning
Reiseliv - Markedsføring

7 vektall

Helsesekretær/
legeselekretærskole m/
off. eksamen

Juridisk sekretær/
advokatsekretær

Reiselivsskolen 1. og 2.
avdeling nå med 4 vektall
og off. eksamen

- alle med lån i Statens lånekasse

Sjefssekretærskolen nå
med 7 vektall

Er du interessert i våre tilbud -
be om spesialbrosjyre

Folkeuniversitetet i Oslo / Friundervisningen i Oslo
Torggt. 7, 0181 Oslo Tlf. 22 42 44 90

INGENIØRFIRMA PAUL JØRGENSEN

ORMEN LANGES VEI 12, 7041 TRONDHEIM TELEFON: 73 51 53 53

- X Miljøovervåking.
- X Driftskontroll av vannforsyning.
- X Driftskontroll av avløpspumpestasjoner og renseanlegg.
- X Mer enn 400 anlegg levert siden 1978.
- X Utviklet og produsert i Norge for norske forhold.

NIVA

Norsk institutt for vannforskning
utfører forskning, undersøkelser,
utviklingsarbeid og utredninger,
og formidler informasjon.

NIVA utfører oppdrag rettet mot blant annet:

- kommunale forurensninger:
systemanalyser, kjemisk og biologisk rensing
- miljøgifter, sur nedbør og industriforurensninger
- landbruksforurensninger
- overgjødning av sjø vann og algeoppblomstringer
- kystsone- og vannbruksplanlegging

NIVA Postboks 69 Korsvoll, 0808 Oslo
Telefon: 22 18 51 00 Fax: 22 18 52 00

Undertøyet som holder deg tørr og varm

Det er undertøy, mer enn noe annet du har på deg, som bestemmer hvor godt du skal ha det på kalde dager. Velger du Devolds undertøy i 100% ren ny ull, holder du varmen. Selv når du tar i så du svetter. Ull absorberer nemlig fuktighet opptil 36% av sin egen vekt. Mens du føler deg like tørr. Og ikke vær redd for å bli kald når du stopper og tar en rast. Fordampingen fra plagget skjer så langsomt og kontrollert at du ikke merker noe varmetap.

Er du på turer som går over flere dager, er ull-undertøy rene skjøre nødvendigheter. Det kan nemlig brukes om og om igjen uten at det må vaskes for å beholde de varmende og fuktighetsabsorberende egenskapene. Deltakerne i en kommende polarekspedisjon regner med å ha det samme undertøyet på i 110 dager!

Devolds undertøy er laget av den beste ull-kamgarnskvaliteten som er å få. Det har god slitestyrke og er forsynt med ribbestrikk for fasonens og passformens skyld. I tillegg er det vasket og krympebehandlet.

Dessuten er det jo flott å se på! Og ikke klør det heller.

Her er det store utvalget:

Mod. 324/fas. 55 - Helsetrøye m/rund hals, råhvitt 00. Str. 48-56.
Mod. 345/fas. 06 - Longs m/gylf, råhvitt 00, marine 26, grønn 41. Str. 48-56.
Mod. 345/fas. 08 - Longs m/gylf, rød 23, marine 26. Str. 38-46 og 6-14 år.
Mod. 345/fas. 55 - Trøye m/rund hals, råhvitt 00 (kun i str. 48-56), rød 23, marine 26. Str. 38-46, 48-56 og 6-14 år.
Mod. 345/fas. 42 - Trøye med stolpe, råhvitt 00. Str. 48-56.
Mod. 345/fas. 43 - Fritidsskjorte med knapp og brystlomme, råhvitt 00. Str. 48-56.
Mod. 345/fas. 41 - Polotrøye med høy hals og gildelås, råhvitt 00, marine 26, grønn 41. Str. 48-56.

DEVOLD

STOKNES

6030 LANGEVÅG TLF 701 92282

Nyhet! Miljøstøvsugeren som hjelper allergikere

Atsjø!

AEG's nye miljøvennlige støvsuger ØKO VAMPYR leveres med en ny fantastisk effektiv filterkassett som fanger opp selv de fineste partikler. Den fjerner både virus, pollen og sigarettroyk. Filteret er fri for giftige tilsetninger og den 3 lags miljøvennlige støvposen består av ubleket resirkulert papir og har en egen lukkemekanisme som sikrer hygienisk poseskift. Støvsugeren består av resirkulert materiale og den er 100% fri for giftige stoffer (PVC). Sugekraften er på høyde med en vanlig 1300 watts støvsuger, men energiforbruket har vi redusert med hele 30%. Alle kunststoffdelene er merket med koder for sortering og resirkulering, og støynivået? Du hører den nesten ikke. Selges kun gjennom EXPERT kjeden.

AEG ØKO VAMPYR støvsuger

AEG

Provoserende om miljø

- SVEN KÆRUP BJØRNEBOE:
Oss sværmere imellom
Essays
Aschehoug
143 sider
Kr. 238,-

Sven Kærup Bjørneboe har markert seg som en av våre fremste essayister. I sin foreløpig siste bok lar Bjørneboe sine kritiske blikk og provoserende spissformuleringer sveipe innom et stort knippe temaer. Men det er de globale truslene mot vår klode som er hovedmotivet i bokas ti essays.

Bjørneboe er opprørt over vår omgang med naturen. Han mener klodens mulige kollaps berører oss på en mer dyptgripende måte enn noen annen utfordring i vårt århundre. Vi kan ikke overlate problemet til økonomer, teknokrater og byråkrater. Hvis vi skal ane omfanget og makte synet av jordas åpne sår, må vi ty til kusnt, religion, tenkning og metafysikk.

Bjørneboe er derfor oppgitt over de vanntette skott vi ofte finner mellom samtidens problemer og kunst/religion. Hånlige beskrives maktens menn i deres tilbedelse av fornuft og vitenskap, mens de tar kvelertak på alt liv. «Realismen er veiet, den er funnet for lett», er hans konklusjon. Moralsk snusfornuft og realpolitikk må vike for en ny søken etter tro, mening, visjoner og erkjennelse. Når livet trues, må vi stille de viktige livsspørsmålene.

«Med jordens første spede dødsrall i ørene lar vi oss ikke lenger snakke bort fra de fundamentale spørsmål. Religion og metafysikk vil snart bli like naturlig i samfunnsdebatt og folk imellom som å puste. Så lenge vi får puste», skriver Bjørneboe. Kunst og religion er ikke flukt fra virkeligheten, men er fødested for opprør og engasjement på jordas vegne. Bokas etterlyser en religiøs-kunsterisk revolt som gjør sværmere-

ne til de nye helter.

«Oss sværmere imellom» provoserer. Den tvinger den reflekterte leser til selv-kritikk og ettertanke. Ingen går fri for Bjørneboes polemiske penn. Når miljøvern er ufarlig og populært, avsløres alle forsøk på overfladisk smisk enten den kommer fra kirken eller fra 90-års nyåndelighet. Så får vi heller tilgi Bjørneboe hans intellektuelle snobberi og store tiltro til kultureliten. For spørsmålene som stilles i boka er viktige.

ØYSTEIN DAHLE KRAFT

Gourmetmat for stormkjøkken

- GRETILISE HOLM:
Camping-kokeboken
Libretto forlag 1993
96 s.
Kr. 79,

Fredag: Stekt flesk med ertesuppepose og potetmospulver. Lørdag: Stekt flesk med ertesuppepose og potetmospulver. Søndag: Stekt flesk...

Noen som kjenner seg igjen? Av alle gode turminner og barske gleder for uteliggere, hører vel ikke matopplevelsene til de mest minneverdige.

Men fortvil ikke! Nå er den her, camping-kokeboken som er lett nok til at man kan ha den i ryggsekken, og enkel nok til at man orker å sette i gang etter en slitsom dagstur. I tillegg er det tatt hensyn til at man bruker kort steke- og koketid, for å begrense forbruket av rødsprit.

Forfatteren påstår å ha laget alle ret-

tene selv på sitt stormkjøkken, og det er ikke småtterier hun varter opp med: Omeletter, fiskeretter, Bouef Bourignon, Chili con carne, kalkunbryst, pasta-etter og ulike supper. Flere retter er avhengig av hvor man befinner seg, bl.a. er det egne oppskrifter for dem som er på fisketur eller ved sjøen (tangfiske-suppe, f.eks.).

Boken er opprinnelig dansk, og dermed vil man kanskje savne den typiske norske fjellmaten.

Men samtidig har mange et godt forhold til det danske kjøkken, og boken er tilpasset norske forhold.

Ut på tur – med kokebok i sekken!

KNUT ARE TVEDT

Miljøbok om husbygging

- FREDERICA MILLER/ALICE REITE
Levende hus – om miljø- og ressurs-vennlig bygging
TI-forlaget 1993
260 sider

Skal du bygge nytt, restaurere, ta initiativ til miljøtiltak i borettslaget eller rett og slett ha et oppslagsverk i miljøvennlig husbygging, ja så er boken «Levende hus» nyttig å ha.

Boka er forfattet av Frederica Miller og Alice Reite – begge tilknyttet arkitektgruppen GAIA. Den er en del av et kurs om miljøvennlig bygging som arrangeres av Teknologisk Institutt. En egen video er også tilgjengelig.

Bokas utgangspunkt er de miljøproblemene norsk bygningsindustri forårsaker, og som etter forfatternes mening kan reduseres betraktelig. «Bygging av en bolig produserer 2,5 tonn avfall. Avfall fra byggevirksomhet og nedrivning utgjør 2 700 000 tonn årlig til tross for lav boligbygging», heter det i boka.

I boka berøres alt fra grøntarealer til solenergi, og fra trafikkplanlegging til håndtering av vann og avløp. Den inneholder en rekke eksempler fra inn- og utland der ulike miljøtiltak er satt i verk.

SIGNY SVENDSEN

Det særnorske turlivet

- TOVE NEDRELID:
Ut på tur! – på nordmanns vis.
Cappelen
136 sider 1993, kr. 229,-

Vi innbarkedede turgjengere har jo visst det hele tiden, men det er likevel varmende og betryggende å få det slått fast gjennom en faglig solid og omfattende undersøkelse av de særnorske turvanene:

«Turmennsker – og de som ellers bedriver en eller annen form for friluftsliv – er mer tilfredse med livet sitt og har stort sett en sterkere følelse av velvære enn resten av befolkningen. Man regner derfor med at de har en høyere livskvalitet».

Dette skriver Tove Nedrelid, magister i etnologi, som i flere år har beskjeftiget seg med nordmenns forhold til naturen. Som et «biprodukt» av en større intervju- og spørreundersøkelse over dette temaet, foreligger nå en 136 siders bok om det særnorske turlivet – som hun hevder er «et av de synligste og mest varierte uttrykkene i kulturen vår».

En svært ivrig, og tydeligvis også svært så typisk turgjenger som meg, føler seg gang på gang truffet av Tove Nedrelids forklaringer på hvorfor jeg simpelthen må til skogs hver bidige helg.

Det er tankevekkende å få forklart hovedtrekkene i utviklingen av det norske turlivet. Vi oppdager hvordan det springer ut fra såvel den rent matnyttige bruk av naturen som den mer eller mindre bevisste og uttrykte trivsel i selskap med naturelementene. Skillet mellom disse to måtene å se på og bruke naturen på, utviskes imidlertid gradvis. Ut kommer en stadig mer åpen og utilslørt kjærlighetserklæring til norsk natur og vår gode avhengighet av den.

«De som har forsket rundt virkningen av friluftsliv, mener at tilstanden av ro og tilfredshet virker ut over den tiden vi tilbringer på tur, og at vi derfor både hører og ser bedre en liten stund etter at vi er kommet hjem igjen. Vi føler oss opplagte på tross av at vi kan være fysisk slitne – det er ingen tom frase at vi samler krefter ute i naturen. De skjerpete sansene og et roligere sinn gjør oss lettere å omgås for de nærmeste, og energiske og årvåkne i forhold til det daglige arbeidet.»

Derfor folkens: Fortsett GOD TUR!

THOR MIDTENG

Naturvern og «grunneiende bønder»

SOM MANGEÅRIG medlem av Naturvernforbundet reagerer eg sterkt på leiaren i nr. 5/93 av Natur & Miljø.

Eg skal ikkje kommentera skribenten sin svada om Senterpartiet. Men eg vil ta sterk avstand til den innstillinga som kjem fram i siste avsnitt av leiaren.

I arbeidet med vern av norsk natur og kulturlandskapet vårt er bøndene, som er spreidd over heile landet, ein svært viktig samarbeidspartnar for miljøverninteressene.

Det er også av avgjerande interesse for heile samfunnet at me har «grunneiende bønder», og ikkje eit system med leiglendingar.

Etter mitt syn bør ikkje Norges Naturvernforbund ha medarbeidarar som finn det ulagleg å samarbeida med norske bønder. Miljøvernet treng tenarar, og også politikarar, som kan sjå saka i eit breidare perspektiv enn berre «ulv og barskog».

TOMAS SEKSE, Kinsarvik

Naturvernforbundet må endre CO2-politikk!

DRIVHUSEFFEKTE er eit av dei mest alvorlege miljøtrugsmåla vi har i dag. Naturvernforbundet er sjølv sagt oppteken av dette, det går mellom anna fram av at utslipp av CO2 er omtala i to artiklar og ein notis i nr. 6/93 av medlemsbladet.

For alle som ser utslipp av CO2 som eit stort miljøproblem, skulle det vera rett og naturleg å alliera seg med dei som kan redusere utslippa, og det som bidrar til å trekke CO2 ut av lufta. Dette burde også gjelde Naturvernforbundet.

Ved å gå over frå fossilt brensel til elektrisk straum produsert på vasskraft, vil ein redusere utslippet. Ved å auka

skogproduksjonen, vil ein større del CO2 i atmosfæra bindast i trevirke, og lufta blir reinare.

Rapporten frå den interdepartementale klimagruppa set tal på denne renseeffekten: Vel 22 prosent i 1991, andelen kan aukast til 30–40 prosent utan særleg radikale tilak.

Det vi opplever svært markert i Sogn og Fjordane, er at vasskraft og skogbruk er to av dei områda forbundet brukar mest tid og energi på å slost imot.

På årsmøtet i Fjærland 1991, uttala energikonsulent Tore Brænd at den omtala rapporten var «Det farlegaste miljøpolitiske dokument som hadde kome på lang tid.» Årsaken var at rapporten gav vasskraftutbyggarane gode miljøpolitiske argument for å driva med det dei gjer, og skogbruket likeså.

På eit temamøte i Stryn i haust, om biologisk mangfald, og der bl.a. treslagsskifte vart drøfta, slo leiar Erik Solheim fast at no var det nok gran i Sogn og Fjordane. Han slo også fast at vi ville få ukontrollerte tilstander, kaos, dersom vi ikkje får kontroll over CO2-utslippa og drivhuseffekten.

Dette heng etter mi meining korkje på gripe eller på spade. Grana er vårt mest effektive CO2-rensetre, med stor produksjon og relativt lang levetid. Og dette renseapparatet skal det kjempast mot!

Skal ein slost mot noko i denne samanhengen, bør det vera bruk av fossilt brensel til fyring. Ein bør tvert imot stimulera til oppvarming med straum produsert på vasskraft, og helst også utvida bruken innan transport. Bioenergi er også eit svært godt alternativ til fyringsolje.

Eg trur det er på tide at Naturvernforbundet endrar syn på produksjonsskogbruket og på energi basert på vasskraft. Kanskje ein del heilage kyr må slaktast, kanskje må det også nokre ryggmargoperasjonar til for å få bort fy-reflekasene når skogbruk og vasskraft vert nemnt.

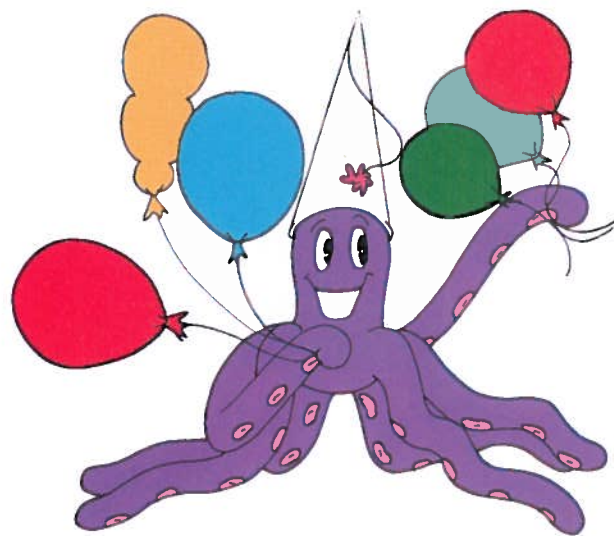
Eg har god von om at ei logisk og konsekvent haldning til CO2-spørsmålet vil bli forstått og akseptert av medlemmene.

Andre sider ved skogbruket, til dømes kva som er stygt og pent, og skogbruket si påverking av artsmangfaldet, kan vi diskutera for stadig å gjera ting betre.

Men miljøet har ikkje råd til at landet sin ledande miljøvernorganisasjon skal bruka energien sin på å slost mot den reinaste energiforma vi har, og det biologiske renseverket.

HANS FR. LAUVSTAD, medlem av Naturvernforbundet /fylkesskogsjef

Hurra

Blekkulf-klubben fyller fem år

N&M • BENTE ROESTAD
og JENS PETTER TOLDNÆS

1989

41 000 barn ringte

Det hele begynte etter at NRK hadde sendt fire Blekkulfprogram på TV der Terje Strømdahl sitter på bryggekannten og leser Blekkulf-bøkene. TV-programmene ble etterfulgt av direkte sendte radioprogram der barn rundt om i landet kunne ringe inn. Det gjorde over 41 000 barn, og selv om vi ikke på langt nær klarte å snakke med alle, så ble alle inngående telefonoppringningene registrert på Norsktoppens digitale telefontellemaskin. I tillegg kom det over 2800 brev og tegninger til barneredaksjonen i NRK. Barna skrev at de ville gjerne hjelpe Blekkulf med å få et rent vann, og de spurte om hva de kunne gjøre. Blekkulf-programmene var laget i samarbeid med Naturvernforbundet, som da satte seg ned for å finne ut hvordan alle natur- og miljøverninteresserte barn og ungdom kunne samarbeide om å skape en bedre framtid. Da kom

ideen om å lage en Blekkulf-klubb. Det er nå fem år siden, og vi gleder oss til å feire fem-års jubileumet. Jippi! Men først skal vi kikke litt på hva som har skjedd siden vi startet. Vi kunne ha fylt flere hele bøker hvis vi skulle ha fått med oss alt, men vi skal iallfall få med noen av begivenhetene.

1990

Miljødetektivene kommer

Lokalavisene i hele landet er stadig krydret med reportasjer om hva miljødetektivene foretar seg rundt om i landet. Klubben består av 6000 medlemmer på ettårsdagen. Blekkulfs Hovedkvarter lager et undervisningsopplegg for skolen med et opplag på 20 000 hefter. Heftene fyker ut, og de blir utsolgt i løpet av en uke.

Norsk Plateproduksjon gir ut plate/CD og kassett med 20 Vann-vittige Blekkulf-låter. Musikken er laget av Geir Holmsen, og sangene blir sunget av Pia Borgli, Maj Britt Andersen, Terje Strømdahl, Guri Schanke, Paulo Vinaccia og Jannecke Øynæs.

Det blir laget Blekkulf-forestilling på Tusenfryd.

Grøndahl og Dreyers forlag gir ut

HISTORISK AVTALE: Det politikerne ikke klarte tok miljødetektivene seg av. I 1992 ble historiens første miljøavtale mellom Norge og Russland undertegnet.

Presentasjon på CNN, NRK og polsk TV.

Blekkulf lager åtte radioprogrammer for 100 nærradiostasjoner finansiert av Kassettavgiftsfondet. Blekkulf-båten ved kaptein John William Danenbarger, seiler langs kysten for å møte miljødetektiver.

Bergen lager egen Blekkulf-klubb. Blekkulf blir utnevnt til Æresoffiser av Miljøverndepartementet i Louisiana.

Aftenposten lager Blekka – Blekkulfs vann-lige søndagsavis.

I BRASIL: Blekkulf og vikingskipet Gaia blir loset i land av brasilianske barn for miljømøtet i Rio.

Miljødetektivene undertegner den førstemiljøavtalen mellom Norge og Russland.

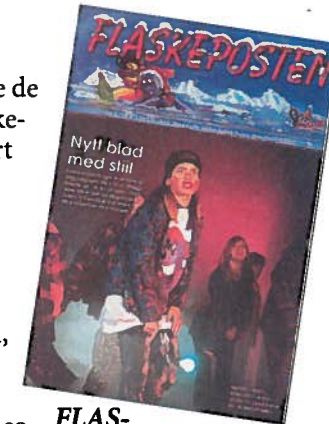
1993

Flaskeposten i farger

Nye TV-program fra Blekkulfs Hovedkvarter på NRK-TV. Medlemsavisa skifter navn til FLASKEPOSTEN og kommer ut i farger! Nye Blekkulf-bøker om skilpadden Caretta og metemerkene Markus og Mariken. De «gamle» Blekkulf-bøkene blir nytteg-

net, og alle de ti bildebøkene får hvert sitt aktivtetshefte. Ståle Stål lager BLÆK-KULF-låta, og det blir en stilig musikkvideo. Miljødetektivene rundt om i landet lager stadig egne klubber, og gjør en viktig jobb i lokalmiljøet sitt. Aftenposten fortsetter å lage Blekka, og lokalavisene skriver stadig om de lokale miljødetektivenes innsats.

FLASKEPOST I FARGER: 1993 avsluttet med ny medlemsavis – «Flaskeposten».

1994

Miljødetektivene står på videre

I år er det som sagt fem-års jubileum, og dette skal vi feire. Foreløpig er det litt hemmelig hva som skal skje, men dere blir de første som får beskjed. Bare følg med framover...

Kjenner du noen som vil bli miljødetektiver?

Da kan du melde dem inn i Blekkulfs miljødetektiver. Barna får åtte aviser med tips om hva de kan gjøre med jorda vår, medlemskort, klistremerker og noen overraskelser. Medlemskap koster kr. 125,- per år.

Ja! Jeg vil melde inn:

Navn: _____ Alder: _____

Adr.: _____

Postnr./sted: _____

Send regningen til: _____

Adr.: _____

Postnr./sted: _____

Sendes til: Blekkulfs hovedkvarter, Boks 2113 Grünerløkka, 0505 Oslo

TERJE PÅ BRYGGEKANTEN: I 1989 ble mange kjent med Blekkulf gjennom Terje Strømdahl. Han beviste at en gul radio kunne være grønn ...

Postboks 2113 Grünerløkka, 0505 Oslo,
telefon: 22 71 55 20

BLEKKULFS

MILJØDETEKTIVER

EMO - din miljøbevisste samarbeidspartner

Det er en utfordring for EMO å fremme bruken av miljøvennlige produkter.

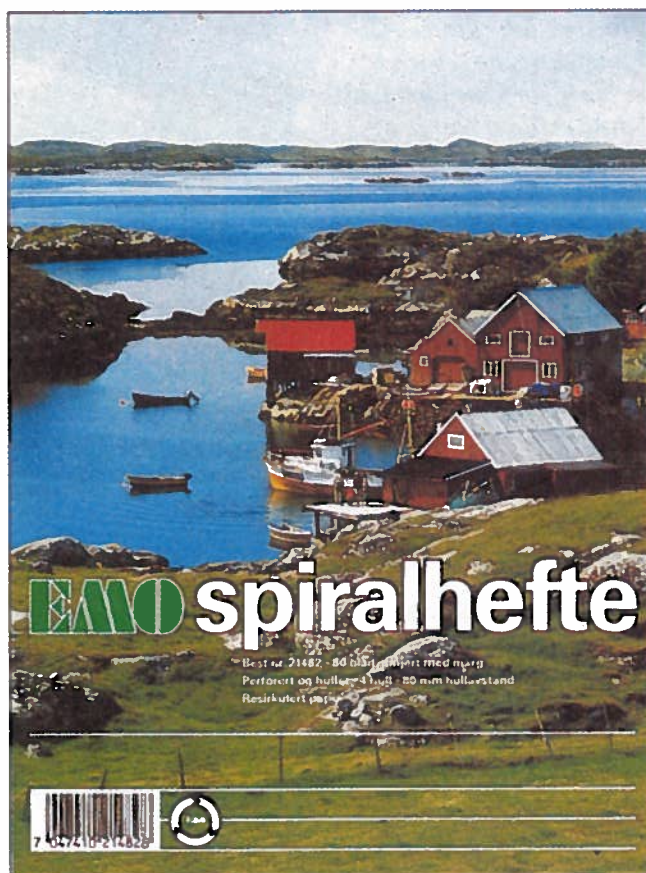
EMO har et ansvar i å bevisstgjøre markedet til å gjøre miljøvennlige produktvalg.

EMO bearbeider leverandører til å få frem riktige produkter som er i samsvar med den tid vi lever i.

Miljøvennlige produkter er mer enn papir. EMO arbeider med et bredt produktspekter med leveranse til barnehage, skole, kontor, kommune og stat.

EMO miljølinje

EMO AS, Postboks 40, 2013 Skjetten

NYTT FRA NATURVERNFORBUNDET

DET SURE REGNET

Nytt informasjonshefte om temaet sur nedbør, hvordan den oppstår, skader på naturen og på menneskene, og hva vi kan gjøre med problemet. Basert på erfaringer med et europeisk skoleprosjekt om sur nedbør. Rikt illustrert hefte på 24 sider, med oppgaver og forklaringer. Pris kr. 50,-.

OZONLAGET

- en brosjyre om solskinn, men ingen solskinnshistorie. En aktuell og informativ liten folder om stoffene som bryter ned ozonlaget, og de viktigste utslippskildene. Folderen er for alle de som vil vite hva man kan gjøre i hverdagen for å stoppe ozonnedbrytende utslipp. Kr.10,-.

Heftene kan bestilles fra

 **NORGES
NATURVERNFORBUND**
Postboks 2113 Grunerløkka, 0505 Oslo - Tlf.: 22 71 55 20

GODE MILJØVALG

Når hygiene og komfort teller

Kvalitet og pris er det viktigste for brukerne og derfor også for oss. Våre produkter har høyest mulig innblanding av ressursbesparende TMP-cellulose uten at vi dermed går på akkord med kvaliteten.

Sterk komprimering av produkter har gitt redusert forbruk av emballasje og betydelig lavere transportvolum.

Skogen - vår viktigste råvare - er en fornybar ressurs. Vi planter tre nye trær for hvert tre vi feller.

1 Edet Natur toalettpapir er 100% av råvaren resirkulert papir.

SABA Mölnlycke

Lesernes galleri

Neste frist for å sende inn bilder til Lesernes galleri er 20. februar. Send inntil fem lysbilder. Papirbilder blir ikke vurdert. Alle bilder må merkes med fotografens navn. Samtlige bilder blir returnert. Skriv gjerne en tittel på bildet. De utvalgte fotografene får tilsendt pute- og dynetrekk i håndplukket bomull, uten allergiframkallende kjemikalier.

Bildene sendes til:
Natur & Miljø
Postboks 2113 Grünerløkka
0505 Oslo

Merk konvolutten
«Lesernes galleri».

Trollheimen
Trond Are
Berge,
Hovin

Oter (fra
Vesterålen)
Torbjørn
Tandberg,
Krokstadelva

Kjernebiter.
Ungemating.
Villen
Vedeler,
Mandal

BULLETIN

Utgis av Norges Naturvernforbund

Følg miljødebatten på nært hold!

Les Natur&Miljø Bulletin – Norges ledende miljøavis!
Bare kr. 95,- ut året!

Hver 14. dag får du de siste nyhetene på miljøfronten. Vi følger utviklingen enten det handler om naturarv, drivhuseffekt eller økonomisk politikk. Nærings- og energiminister **Jens Stoltenberg** leder et lag av faste spaltister, helt sikkert til glede og ergrelse – i en ny og bedre Natur&Miljø Bulletin!

Reaksjonene på omleggingen har vært meget positive. Nå tilbyr vi deg sjansen til å bli med blant de best informerte om hva som foregår i Norge og verden forøvrig på miljøfronten!

Send kupongen innen 19. februar – få en naturkortkalender GRATIS!

Bare kr. 95,- ut 1994!

(Vanlig medlemspris: kr. 180,-)

Ja, jeg vil ha Natur&Miljø Bulletin hjem i posten!

Navn:

Medl.nr:

Adresse:

Kan sendes
ufrankert i
Norge.
Adressaten
betaler
porto.

Svarsending

Avtale nr. 109 000/5

Til:
Natur&Miljø Bulletin
Naturvernforbundet
Grünerløkka
postkontor
0505 Oslo

Natur&Miljø 1/94

**Send kupongen innen 19. februar –
få naturkortkalenderen gratis!**